

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE „VASILE PÂRVAN”

MATERIALE
ȘI
CERCETĂRI
ARHEOLOGICE

SERIE NOUĂ
VIII

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
BUCUREȘTI, 2012

Colegiul de redacție

PROF. DR. ALEXANDRU BARNEA (Universitatea București), **DR. SANDA BĂLESCU** (Université des Sciences et Technologies de Lille, Laboratoire de Préhistoire et Quaternaire, CNRS), **PROF. DR. CLIVE BONSALE** (University of Edinburgh), **DR. GH. I. CANTACUZINO** (Institutul de „Arheologie Vasile Pârvan” București), **DR. UWE FIEDLER** (Berlin), **DR. RADU HARHOIU** (Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” București), **DR. ANNIE RENOUX** (Université du Maine, Le Mans), **PROF. DR. ERIK TRINKAUS** (Department of Anthropology, Washington University), **PROF. DR. ALAIN TUFFREAU** (Université des Sciences et Technologies de Lille, Laboratoire de Préhistoire et Quaternaire).

Comitetul de redacție

ROXANA DOBRESCU – redactor-șef

ADRIAN IONIȚĂ – redactor-șef adjunct

IRINA ACHIM, ADINA BORONEANȚ, LIANA OȚA, ADRIANA PANAITE, DANIEL SPÂNU, VLAD VINTILĂ ZIRRA – membri

LILIANA ZAHARIA – secretar de redacție

Redactor Editura Academiei Române: **ADRIAN MIRCEA DOBRE**

Tehnoredactor Editura Academiei Române: **DOINA STOIA**

Revista se poate procura contracost la sediul EDITURII ACADEMIEI ROMÂNE, Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5, 050711, București, România; tel. 4021-318 8146, 4021-318 8106, Fax 4021-318 2444, e-mail: edacad@ear.ro.

ORION PRESS IMPEX 2000 S.R.L., P.O. Box 77-19, sector 3, București, România, Tel./Fax: 4021-610 6765, 4021-210 6787, Tel.: 0311 044 668, e-mail: office@orionpress.ro.

Orice corespondență se va trimite Colegiului de redacție pe adresa: str. Henri Coandă 11, 010667 București, tel./fax 4021 212 88 62. și redactie_iab@yahoo.com

Normele de redactare a manuscriselor și lista abrevierilor folosite în revistă sunt în general aceleași ca în celelalte publicații ale Institutului de Arheologie. În măsura în care vom elabora alte norme, ne obligăm să le publicăm în numărul următor.

© 2012, EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

SUMAR

ADRIAN DOBOȘ, ERIK TRINKAUS, A new AMS radiocarbon date for Middle Paleolithic Layer 4 of Ripiceni-Izvor, Romania	7
ALIN FRÎNCULEASA, RADIAN ANDREESCU, OCTAV NEGREA, LOREDANA NIȚĂ, MĂDĂLINA FRÎNCULEASA, ELEK POPA, BIANCA PREDA, Cercetări arheologice în așezarea eneolitică de la Mălăieștii de Jos (jud. Prahova), campaniile 2002–2010	11
CARMEN OLENIUC, Studiul comparativ privind prelucrarea materiei dure de origine animală în situl arheologic Fetești, punctul La Schit, jud. Suceava.....	59
DANIEL SPÂNU, Probleme ale genezei și restaurării cupelor de tip <i>kantharos</i> de la Sâncrăieni.....	69
GABRIEL IZDRĂILĂ, CRISTIAN FLORESCU, Pietre romane refolosite în construcții medievale din situl de la Alba Iulia	87
LIANA OȚA, ALEXANDRA COMȘA, Un mormânt sarmatic descoperit la Călărași	97
UWE FIEDLER, Der archäologische Niederschlag der Christianisierung des donau-bulgarischen Reiches (864/5).....	107
ALIN FRÎNCULEASA, BIANCA PREDA, OCTAV NEGREA, ANDREI SOFICARU, VALENTIN DUMITRAȘCU, MĂDĂLINA FRÎNCULEASA, Complexe funerare de la începutul mileniului al II-lea, descoperite recent în județul Prahova	139
ADRIANA ISAC, ERWIN GÁLL, SZILÁRD GÁL, Un cimitir din secolul XII la Gilău (jud. Cluj) (germ. Julmarkt; mgh. Gyalu)	165
OANA DAMIAN, MIHAI VASILE, ANDRA SAMSON, DANIEL ENE, AUREL STĂNICĂ, Cercetări arheologice preventive la Nufăru, jud. Tulcea (II).....	177

NOTE, RECENZII, DISCUȚII

A. Doboș, A. Soficaru et E. Trinkaus, <i>The Prehistory and Paleontology of the Peștera Muierii (Romania)</i> , Liège, ERAUL 124, 2010, 122 p. (<i>Alain Tuffreau</i>)	209
Mihai Gligor, <i>Așezarea neolitică și eneolitică de la Alba Iulia – Lumea Nouă în lumina noilor cercetări</i> , Editura Mega, Cluj-Napoca, 2009, 264 p., 217 pl., (<i>Adina Boroneanț</i>)	210
Ion Motzoi-Chicideanu, <i>Obiceiuri funerare în epoca bronzului la Dunărea Mijlocie și Inferioară</i> , Editura Academiei Române, București, 2011, vol. I – 900 p. (text), vol. II – 479 pl. (<i>Nikolaus Boroffka</i>).....	210
Svend Hansen, Andreas Hauptmann, Ingo Motzenbäcker, Ernst Pernicka (Hrsg.), <i>Von Majkop bis Trialeti Gewinnung und Verbreitung von Metallen und Obsidian in Kaukasien im 4.-2.Jt. v. Chr.</i> , Kolloquium zur Vor- und Frühgeschichte Bd. 13, Bonn, 2010, 323 p. cu ilustrații în text (<i>Ion Motzoi-Chicideanu</i>)	214

Cristian Schuster, Alexandru Morintz, Raluca Kogălniceanu, Cristian Ștefan, Alexandra Comșa, Georgeta El-Susi, Monica Constantin, Cătălin Constantin, Georgiana Mureșan, <i>Cercetările arheologice de pe tronsonul Cernavodă-Medgidia al Autostrăzii A2. Tumulul nr. 3</i> , Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2011, 109 p., 65 fig. (<i>Ion Motzoi-Chicideanu</i>).....	216
Zdravko Dimitrov, <i>Архитектурна декорация в провинция Долна Мизия (I–III в сл. Хр.)</i> (Decorația arhitecturală în Moesia Inferior), Sofia, 2007, 706 p., 684 fig. (<i>Adriana Panaite</i>).....	220
Radu Harhoiu, Daniel Spânu, Erwin Gáll, <i>Barbari la Dunăre</i> , seria „Istorie Documente Mărturii”, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2011, 162 p., 73 fig. (<i>Andrei Măgureanu</i>).....	223
Csanád Bálint, <i>Der Schatz von Nagyszentmiklós. Archäologische Studien zur frühmittelalterlichen Metallgefäßkunst des Orients, Byzanz’ und der Steppe</i> . Anhang: Pál Sümegi, <i>Geologische und C14-Untersuchungen am Fundort</i> . <i>Varia Archaeologica Hungarica XVIIb</i> (editor Csanád Bálint), Budapesta, 2010, 667 p., 300 fig. în text (<i>Radu Harhoiu</i>)	225
Gheorghe I. Cantacuzino, <i>Începuturile orașului Câmpulung și Curtea Domnească. Aspecte ale civilizației urbane la Câmpulung</i> , Editura Academiei Române, București, 2011, 237 p. (146 p. text și 89 planșe) (<i>Adrian Ioniță</i>)	227
Norme de redactare	229
Abrevieri	231

SOMMAIRE

ADRIAN DOBOȘ, ERIK TRINKAUS, A new AMS radiocarbon date for Middle Paleolithic Layer 4 of Ripiceni-Izvor, Romania	7
ALIN FRÎNCULEASA, RADIAN ANDREESCU, OCTAV NEGREA, LOREDANA NIȚĂ, MĂDĂLINA FRÎNCULEASA, ELEK POPA, BIANCA PREDA, Archaeological excavations in the Eneolithic site of Mălăieștii de Jos (jud. Prahova).....	11
CARMEN OLENIUC, A comparative study for the manufacturing of bone and antler tools from the archaeological site of Fetești - "La schit", Suceava county.....	59
DANIEL SPÂNU, Research issues regarding the genesis and restoration of the Sâncrăieni <i>kantharos</i> -cups	69
GABRIEL IZDRĂILĂ, CRISTIAN FLORESCU, Roman stones used in Medieval constructions in the site from Alba Iulia.....	87
LIANA OȚA, ALEXANDRA COMȘA, A Sarmatian grave found in Călărași	97
UWE FIEDLER, Der archäologische Niederschlag der Christianisierung des donau-bulgarischen Reiches (864/5).....	107
ALIN FRÎNCULEASA, BIANCA PREDA, OCTAV NEGREA, ANDREI SOFICARU, VALENTIN DUMITRAȘCU, MĂDĂLINA FRÎNCULEASA, Funerary complexes from the beginning of the II nd millennium recently uncovered in Prahova County	139
ADRIANA ISAC, ERWIN GÁLL, SZILÁRD GÁL, A XII century cemetery from Gilău (German: Julmarkt; Hungarian: Gyalu, Cluj County).....	165
OANA DAMIAN, MIHAI VASILE, ANDRA SAMSON, DANIEL ENE, AUREL STĂNICĂ, Recherches archéologiques préventives à Nufăru, dép. de Tulcea (II)....	177

NOTES, COMPTES-RENDUS, DISCUSSIONS

A. Doboș, A. Soficaru et E. Trinkaus, <i>The Prehistory and Paleontology of the Peștera Muierii (Romania)</i> , Liège, ERAUL 124, 2010, 122 p. (<i>Alain Tuffreau</i>)	209
Mihai Gligor, <i>Așezarea neolitică și eneolitică de la Alba Iulia-Lumea Nouă în lumina noilor cercetări</i> , Editura Mega, Cluj Napoca, 2009, 264 pp., 217 plates, (<i>Adina Boroneanț</i>)	210
Ion Motzoi-Chicideanu, <i>Obiceiuri funerare în epoca bronzului la Dunărea Mijlocie și Inferioară</i> , Editura Academiei Române, București, 2011, vol. I – 900 p. (text), vol. II – 479 pl. (<i>Nikolaus Boroffka</i>).....	210
Svend Hansen, Andreas Hauptmann, Ingo Motzenbäcker, Ernst Pernicka (Hrsg.), <i>Von Majkop bis Trialeti Gewinnung und Verbreitung von Metallen und Obsidian in Kaukasien im 4.-2.Jt. v. Chr.</i> , Kolloquium zur Vor- und Frühgeschichte Bd. 13, Bonn, 2010, 323 p. cu ilustrații în text (<i>Ion Motzoi-Chicideanu</i>)	214

Cristian Schuster, Alexandru Morintz, Raluca Kogălniceanu, Cristian Ștefan, Alexandra Comșa, Georgeta El-Susi, Monica Constantin, Cătălin Constantin, Georgiana Mureșan, <i>Cercetările arheologice de pe tronsonul Cernavodă-Medgidia al Autostrăzii A2. Tumulul nr. 3</i> , Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2011, 109 p., 65 fig. (<i>Ion Motzoi-Chicideanu</i>).....	216
Zdravko Dimitrov, <i>Архитектурна декорация в провинция Долна Мизия (I–III в сл. Хр.)</i> (Decorația arhitecturală în Moesia Inferior), Sofia, 2007, 706 p., 684 fig. (<i>Adriana Panaite</i>).....	220
Radu Harhoiu, Daniel Spânu, Erwin Gáll, <i>Barbari la Dunăre</i> , seria „Istorie Documente Mărturii”, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2011, 162 p., 73 fig. (<i>Andrei Măgureanu</i>)...	223
Csanád Bálint, <i>Der Schatz von Nagyszentmiklós. Archäologische Studien zur frühmittelalterlichen Metallgefäßkunst des Orients, Byzanz' und der Steppe</i> . Anhang: Pál Sümegi, <i>Geologische und C14-Untersuchungen am Fundort</i> . <i>Varia Archaeologica Hungarica</i> XVIb (editor Csanád Bálint), Budapesta, 2010, 667 p., 300 fig. în text (<i>Radu Harhoiu</i>).....	225
Gheorghe I. Cantacuzino, <i>Începuturile orașului Câmpulung și Curtea Domnească. Aspecte ale civilizației urbane la Câmpulung</i> , Editura Academiei Române, București, 2011, 237 p. (146 p. text și 89 planșe) (<i>Adrian Ioniță</i>).....	227
Normes de redaction	229
Abbreviations	231

Complexe funerare de la începutul mileniului al II-lea, descoperite recent în județul Prahova

ALIN FRÎNCULEASA, BIANCA PREDĂ, OCTAV NEGREA, ANDREI SOFICARU,
VALENTIN DUMITRAȘCU, MĂDĂLINA FRÎNCULEASA*

Keywords: Ploiești, tumulus, inhumation graves, turanian nomads.

Abstract: In 2011 the Museum for History and Archaeology of Prahova County conducted a series of rescue archaeological works in the area surrounding the city of Ploiești. As a result, six tumuli (detected prior to this excavation at Ariceștii-Rahtivani (2), Păulești (3) and Strejnicu (1)) were investigated. Inhumation graves were uncovered (both principal and secondary ones) with the individuals lying crouched on dorsal or lateral decubitus positions, having their legs constricted, fallen or lying laterally. Few grave goods were present. The burials were dated to the Bronze Age, probably the Jamnaja funerary horizon. Two other funerary complexes discovered at Păulești and Strejnicu were attributed to horsemen populations from the beginning of the IInd millennium AD. The grave from Păulești contained, alongside the human remains remains, parts of a horse skeleton. The human skeleton was lying on the back, head towards the west, arms along the body, legs stretched. The horse parts comprised the skull and the extremities of the legs, found together with a horse bit, two arrowheads, a ring and an iron object (whose functionality could not be determined because of its precarious state of conservation). The tomb from Strejnicu (probably a cenotaph) contained only the skull and leg extremities from a horse, together with a horse bit, an arrowhead and another iron object whose functionality could not be determined for the same reason as above.

Cuvinte-cheie: Ploiești, tumuli, morminte inhumație, nomazi turanici.

Rezumat: În anul 2011, Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova a efectuat o serie de cercetări arheologice preventive într-un areal concentrat în jurul orașului Ploiești. Au fost abordați șase tumuli reperați anterior pe raza localităților Ariceștii-Rahtivani (2), Păulești (3) și Strejnicu (1). Au fost descoperite morminte de inhumație (principale și secundare), cu defuncți așezați chiruit în decubit dorsal sau lateral, cu picioarele strânse căzute sau așezate lateral. Inventarele erau sărăcăcioase. Mormintele pot fi atribuite epocii bronzului, respectiv orizontului înmormântărilor Jamnaja. Alături de aceste morminte au fost identificate și două complexe funerare, descoperite la Păulești și Strejnicu, ce pot fi atribuite

populațiilor de călăreți datând de la începutul mileniului II d. Hr. Mormântul de la Păulești, alături de decedatul depus în decubit dorsal cu capul la V, cu brațele pe lângă corp și picioarele întinse, conținea părți din scheletul unui cal (craniul și extremitățile picioarelor), o zăbală, două vârfuri de săgeți, o verigă, precum și un obiect de fier a cărui funcționalitate nu poate fi precizată din cauza stării de conservare. Mormântul de la Strejnicu (probabil un cenotaf) conținea doar craniul și extremitățile picioarelor unui cal, o zăbală, un vârf de săgeată și un obiect de fier a cărui funcționalitate nu poate fi precizată din cauza stării de conservare.

Introducere

În anul 2011, Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova a efectuat o serie de cercetări arheologice preventive într-un areal concentrat în jurul orașului Ploiești. Au fost abordați șase tumuli reperați anterior pe raza localităților Ariceștii-Rahtivani (2), Păulești (com. Păulești) (3) și Strejnicu (com. Târgșoru Vechi) (1). Cercetările au fost generate de lucrări de investiții ce urmau să afecteze aceste obiective arheologice. Au fost descoperite morminte de inhumație, cu defuncți așezați chiruit în decubit dorsal sau lateral, picioarele strânse căzute sau așezate lateral. Inventarele erau sărăcăcioase. Deși au fost descoperite 12 morminte (17 schelete), numai în două au fost identificate piese de inventar (din cupru, os, caolin). În câteva morminte se afla o cruce roșu depus în apropierea craniilor. Mormintele pot fi atribuite epocii bronzului, respectiv orizontului înmormântărilor Jamnaja.

Alături de aceste morminte, au fost identificate și două complexe funerare ce pot fi atribuite populațiilor de călăreți datând de la începutul mileniului al II-lea d. Hr.

*Alin Frînculeasa, Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova, alinfranculeasa@yahoo.com; Bianca Predă, Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova, predabiancaelena@yahoo.com; Octav Negrea, Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova, octavnegrea@yahoo.com; Andrei Dorian Soficaru, Institutul de Antropologie „Fr. Rainer”, asoficaru@yahoo.com; Valentin Dumitrașcu, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, validumitrascu@yahoo.com; Mădălina Frînculeasa, Universitatea Valahia din Târgoviște, madalina_chitescu@yahoo.com

În rândurile de mai jos, ne-am propus introducerea în circuitul științific a acestor ultime complexe, ce se încadrează cronologic unei perioade relativ puțin prezente în documentația arheologică în acest areal geografic. Sunt cunoscute descoperirile monetare de la Bucov – monede de billon: 16 exemplare Ioan II Comnenul (1118–1143), 15 exemplare Manuel I Comnenul (1143–1180); Fântânele – monedă de bronz Manuel I Comnenul; Gornet – monedă de bronz Ioan II Comnenul; Ologeni (com. Poenarii Burchii) – monedă de bronz Manuel I Comnenul; Vărbilău – 2 monede de bronz: 1 Manuel I Comnenul, 1 bizantină neprecizată. Tot în județul Prahova, dar în condiții necunoscute s-au descoperit următoarele monede: monedă de aur Vasile II-Constantin VIII (976–1028), monedă de *electrum* Manuel I Comnenul, monedă de bronz Mihail VII Ducas (1071–1078), monedă tăiată de aur Ioan III Vatatzes (1222–1254), monedă de argint Constantin Tich (1257–1277). Din „regiunea Ploiești” există un tezaur de monede de bronz compus din 119 piese din perioada sec. XII–XIII d. Hr.¹

Alături de aceste descoperiri monetare, au mai fost identificate alte materiale specifice la: Popu – depozit conținând un cazan de cupru, monede bizantine din sec. XI, topor, componente metalice de la o căruță², Târgșoru Vechi – complexe cu căldări din lut³, două cataramă de bronz în formă de liră⁴, Cireșanu – două morminte, între care unul cu inventar⁵, iar recent mormintele de inhumatie de la Independența⁶, între care unul cu o cataramă de bronz în formă de liră⁷.

În județul Prahova au fost cercetați tumuli la Ploiești-Triaj *Movila I* și *Movila II*⁸, Blejoi *Mobel Auto*⁹, Ariceștii-Rahtivani *Crângu lui Bot*¹⁰, Ariceștii-Rahtivani *Balastiera General Construct*, Ariceștii-Rahtivani *Allianso*, Păulești *DE 60*, Păulești *Lizieră Pădure*, Păulești *Metro*, Strejnicu. Singurii tumuli în care au fost descoperite morminte secundare, ce se încadrează temei abordate în acest studiu, sunt cei de la Păulești *Lizieră Pădure* și Strejnicu *Balastieră Don*.

Repere fizico-geografice

Complexele puse în discuție au fost descoperite în tumuli cercetați în localitățile Păulești și Strejnicu ce sunt plasate în interfluviul Prahova-Teleajen. Suprafețele cercetate arheologic se înscriu câmpiei piemontane Ploiești ce se află în prelungirea terasei II a Prahovei (Câmpina). Altitudinea medie este de 150 m. Aceasta este rezultatul suprapunerii și îmbinării aluviunilor din Pleistocenul superior, care acoperă o structură cutată supusă unor mișcări locale de subsidență. Depozitele cuverturii sedimentare cuaternare sunt reprezentate prin argile, nisipuri argiloase, pietrișuri fluviale cu intercalații de nisipuri groșiere, depozite loessoide. Grosimea aluviunilor variază, reducându-se dinspre nord spre sud (70–5 m). Suprafața câmpiei are o înclinare redusă. Râurile au cursuri meandrice, iar la periferia conului de dejecție își schimbă direcția spre sud-est urmând panta generală a câmpiei. Tipurile de soluri care se dezvoltă sunt în concordanță cu particularitățile litologice și morfologice, astfel: soluri hidromorfe (confluența Teleajen-Prahova și Cricov-Ialomița), soluri neevolute (lunci), soluri brune eu-mezobazice (Prahova și Cricov), molisoluri (cernoziomuri Teleajen și Prahova, cambice rendzinice și renzinice formate pe pietrișurile calcaroase).

Tumuli au fost identificați prin cercetări de suprafață și aveau aspectul unor movile cu înălțimea de aproximativ 1,2 m și diametrul de 35 m (Păulești), respectiv 45 m (Strejnicu). Tumulul de la Păulești *Lizieră Pădure* (tumul B) era amplasat pe malul drept al râului Dâmbu la circa 1,5 Km de acesta, la nord-est de drumul E 60, la sud-vest de liziera pădurii Păulești și la nord-vest de DJ 155. Cel de la Strejnicu se afla la sud de sat, pe partea stângă a râului Leaota la aproximativ 2,7 Km de cursul apei, la vest de drumul comunal 140, care leagă localitățile Strejnicu și Negoiești. În apropierea acestor tumuli au fost cartate numeroase astfel de obiective (Pl. 2/1; 4/2).

Metodologie

Au fost păstrați doi martori stratigrafici, ce s-au intersectat în zona punctului altimetric cel mai înalt. Aceștia au fost orientați nord-sud (martor stratigrafic I) și est-vest (martor stratigrafic II). Au fost caroiți din 2 în 2 m cu cifre romane (martorul stratigrafic I), respectiv cu cifre arabe (martorul stratigrafic II). Au avut grosimea de 1 m, lungimea de 40–50 m. Prin trasarea martorilor stratigrafici în cruce au fost obținute patru suprafețe denumite în

¹ Pentru catalogul descoperirilor din această perioadă în județul Prahova, vezi Ioniță 2005.

² Ioniță, Ciupercă 2003.

³ Păunescu 1975; 1976; sunt autori care consideră că aceste complexe nu se încadrează epocii: A. Ioniță 2005, p. 97.

⁴ Harhoiu 1972.

⁵ Teodorescu *et al.* 1993, p. 389, nota 2.

⁶ Lichiardopol *et al.* 2008; 2009.

⁷ Lichiardopol *et al.* 2009, p. 312.

⁸ Nestor 1943; 1944.

⁹ Paveleț 2007.

¹⁰ Frînculeasa 2007.

funcție de poziționarea acestora astfel: 1 – suprafața sud-estică; 2 – suprafața sud-vestică; 3 – suprafața nord-estică; 4 – suprafața nord-vestică. Având în vedere tipul de obiectiv, pentru determinarea adâncimilor a fost amplasat un punct zero de la care au fost raportate descoperirile cu ajutorul unei nivele topografice.

Etaple următoare ale cercetării au fost:

- lucrări mecanizate prin care s-au excavat cele patru suprafețe, începând de la nivelul superior în plan orizontal, în *pași altimetrice*; demontarea suprafețelor s-a făcut alternativ, în planuri opuse pentru a permite conservarea maritorilor stratigrafici, după cum urmează: I. suprafața sud-estică (2); II. suprafața nord-estică (1); III. suprafața sud-vestică (3); IV. suprafața nord-vestică (4);

- lucrări manuale de detaliu: taluzări, răzuiri succesive necesare înregistrărilor și corelărilor stratigrafice, operațiuni manuale de demontare a complexelor arheologice;

- chiar dacă nu intră în cadrul acestei discuții, evidențiem că perioada în care s-au desfășurat cercetările, respectiv septembrie pentru Păulești și noiembrie la Strejnicu, a determinat și calitatea imaginilor obținute (arhivate); dacă lumina în cazul cercetărilor de la Păulești a fost una ce a permis realizarea unor fotografii foarte bune, luna noiembrie a fost una în care a dominat ceața, situație ce a generat o luminozitate specifică și o calitate mai slabă a fotografiilor realizate în timpul cercetărilor.

Stratigrafie

În cazul ambelor obiective, mormântul principal (inițial) se afla dispus în zona centrală, la baza movilei de pământ. Groapa funerară perfora depozitul natural de pietriș ce apărea la aproximativ –0,30 m față de nivelul actual de călcare. Avea formă rectangulară cu colțurile rotunjite, adâncimea de maximum 0,50 m. Pietrișul excavat era depus pe una din laturile gropii și forma o mică movilă alungită cu înălțimea de 0,15–0,25 m. După acoperirea mormântului principal cu pământ, a fost ridicată mantaua din același tip de sol, peste care am identificat un alt strat ce era mai subțire în partea centrală, mai gros spre poalele tumulului și care în partea superioară, era afectat de arătura modernă. Pentru construirea movilei nu a fost utilizat pietriș sau alte materiale.

Complexele funerare secundare au fost identificate aproximativ în zona centrală a celor doi tumuli. Având în vedere că cele două complexe funerare analizate în acest text sunt secundare, descrierea amănunțită a stratigrafiei și a etapelor de construcție a tumulilor nu prezintă un interes deosebit asupra discuției.

Despre complexe

La Păulești *Lizieră Pădure* (tumul B) au fost identificate trei schelete umane și resturi de la un al patrulea, atribuite celor trei morminte, respectiv M.1, M.2 (doi indivizi), M.3 (Pl. 7/3). Două complexe, respectiv M.2 și M.3, pot fi încadrate epocii bronzului, numai M.1 prezentând interes pentru acest studiu.

Mormântul 1 (M.1) – mormânt de inhumație descoperit în suprafața de sud-vest, la –0,40 m adâncime, intra în malul de nord al maritorului stratigrafic E–V (Pl. 5). Nu a fost identificată groapa mormântului. Scheletul era orientat vest-est, așezat în decubit dorsal, cu capul la vest, cu privirea spre sud (în dreapta), brațele pe lângă corp, picioarele întinse (Pl. 7). Pe același nivel cu scheletul uman se aflau depuse ritual părți dintr-un cal, respectiv craniul și picioarele de la genunchi în jos. Craniul de cal era depus în continuarea craniului uman (acesta din urmă părea să se sprijine pe cel de cal), cu botul orientat către vest (Pl. 5/4), iar membrele inferioare și antebrațul stâng al decedatului suprapuneau parțial oasele picioarelor de cal (numai metapodiile). Acestea erau orientate după cum urmează: unul avea copita către sud, altul către vest, două către est, dintre care unul se afla sub brațul stâng. Două picioare, unul orientat către vest, altul către est, se intersectau în dreptul labei piciorului stâng (Pl. 6; 7/2). Inventarul era format dintr-o zăbală de fier dintr-o singură bară, cu două verigi mobile, descoperită între oasele maxilarului calului, două vârfuri de săgeată de fier cu peduncul de fixare, o verigă de fier, o piesă de fier (indeterminabilă) (Pl. 8; 12/1–2, 4–5, 7, 9).

În tumulul de la Strejnicu au fost descoperite trei complexe funerare (Pl. 10/2), respectiv Cpl. 1/M.1 (complex cu schelet de cal), M.2 și M.3. Mormântul 3 aparține orizontului de înmormântări Jamnaja; mai dificilă este încadrarea crono-culturală a M.2, conservat parțial și lipsit de inventar.

Cpl. 1/M.1 – complexul constă în resturi de schelet de cal asociate cu piese realizate din metal, respectiv fier (Pl. 9/1–4; 10/1). A fost identificat la adâncimea de –0,38 m, iar baza la –0,50 m. Groapa complexului nu a fost identificată; suprapunea (parțial pe latura de sud) direct movila din pietriș rezultat al excavării pentru realizarea mormântului principal (M.3). Resturile de schelet de cal constau în: craniu și metapodiile celor patru membre, fără copite (Pl. 9/1; 10/1). Dispunerea oaselor de cal era aproximativ ENE–VSV. Craniul de cal era așezat pe fragmentele de la două membre (Pl. 9/2). Celelalte două erau la o distanță de aproximativ 0,60 m

înspre ENE, dispuse paralel (Pl. 9/1). Inventarul era format din piese de fier: zăbală monobară cu verigi mobile circulare (Pl. 11/1, 5; 12/3), un vârf de săgeată cu peduncul de fixare, pătrată în secțiune (Pl. 11/4; 12/6)¹¹, o piesă căreia nu îi putem determina forma din cauza stării precare de conservare (Pl. 11/6). Lipsa oaselor umane poate sugera un cenotaf. Zăbala era așezată între oasele maxilarului calului (Pl. 9/4), vârful de săgeată era dispus pe unul dintre oasele dispuse lângă craniu. Piesa indeterminabilă era plasată la baza craniului, direct pe pământ.

La sud de schelet, în imediata sa apropiere, au fost identificate mici fragmente de oase umane (Pl. 10/1), ce par să aparțină unui mormânt deranjat (posibil M.2) (Pl. 9/5), aflat la nord de resturile scheletului de cal (Pl. 10/2–3). Precizăm că M.2, aflat într-o stare de conservare precară, a fost identificat la adâncimea de –0,30–0,40 m, situat la aproximativ 0,60 m nord de Cpl. 1; avea o orientare diferită raportat la axul Cpl. 1/M.1 (Pl. 10/3). Orientarea M.2 era V–E, cu capul (ce nu s-a conservat) la vest. Fără să fie exclusă o întretăiere de complexe, deranjarea M.2 putea fi făcută inclusiv de animale, un indiciu fiind prezența unui molar uman în zona membrelor inferioare¹². Remarcăm și pământul compact ce apare uniform deasupra oaselor Cpl. 1 și a M.2, consistență generată poate de „locuirea/circulația” unor animale în vizuină.

Determinări antropologice

Păulești, M.1 – scheletul foarte bine reprezentat, dar cu unele distrugereri din sol ale suprafeței oaselor. Craniul s-a păstrat în mare parte și se identifică fragmente de la toate segmentele: frontalul cu glabella și marginile supraorbitare, parietalele cu porțiuni de suturi, temporalul dreapta este complet și cel stâng are lipsuri pe squamă, zigomaticile (cel stâng păstrat pe jumătate). Mandibula și maxilarul sunt întregi, fiind prezenți toți dinții. Coastele sunt slab reprezentate și doar la nivel de corpuri; coloana vertebrală s-a păstrat în întregime, dar corpurile prezintă erodări din sol ale suprafețelor anterioare. Ambele clavicule au extremitățile rupte și de la omoplați se observă cavitățile glenoide, marginile laterale și porțiuni din corpuri. La humerusuri lipsesc epifizele, cubitusul stâng nu are treimea distală și radiusurile sunt păstrate la nivel de diafize. Coxalele au lipsuri doar la nivelul

simfizei pubice, iar mare parte din sacrum este prezent. De la oasele membrelor inferioare sunt prezente: femurele (stângul cu lipsuri în partea distală a diafizei, iar cel drept întreg), rotula stângă, tibiile (stânga cu lipsuri în partea distală și erodări pe epifiza proximală) și peroneele (diafizele sunt întregi, dar epifizele sunt erodate). Se identifică ambele talusuri și calcanele. *Sexul* a fost dificil de determinat din cauza vârstei, dar funcțiile discriminante aplicate pe caracterele craniene și caracteristicile coxalelor au permis opțiunea pentru cel masculin. *Vârsta* la deces poate fi încadrată în intervalul de 20–22 de ani, pe baza gradului de sutură a epifizelor distale de la oasele lungi. *Statura*: 162,9 cm (lungimea maximă a femurului stâng).

Strejnicu – scheletul M.2, aflat la aproximativ 0,60 m nord de cel de cal, este slab conservat și reprezentat, se păstrează în majoritate fragmente de diafize; din craniu se identifică doar un molar 3 maxilar dreapta (în poziție secundară); de la oasele lungi sunt prezente două fragmente de epifize și circa 50 de diafize de la oasele lungi; lungimea maximă a unui fragment este de 61 mm. Sexul nu a putut fi determinat din cauza fragmentării excesive, estimarea vârstei este a unui adult, iar statura nu se poate calcula.

Determinări arheozoologice

În cazul ambilor tumuli, caii depuși în morminte sunt reprezentați prin cranii și prin partea distală a membrelor (Fig. 1). Membrele au fost separate de corp la nivelul oaselor carpiene, respectiv tarsiene. Pentru niciunul dintre cai nu au fost identificate urme de tranșare la nivelul craniului sau al membrelor, cu atât mai mult cu cât lizibilitatea suprafețelor corticale este extrem de redusă din cauza proceselor tafonomice distructive.

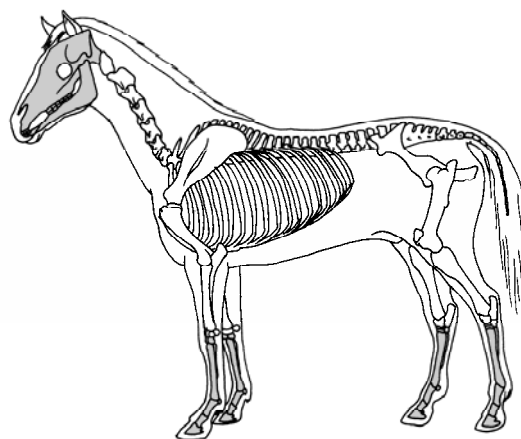

Fig. 1. Reprezentarea scheletică a cailor din cele două morminte (cu gri sunt ilustrate elementele prezente).

¹¹ În teren, piesa mai păstra din vârf, de aceea am încadrat-o în categoria vârfurilor de săgeată, deși ceea ce s-a conservat din ea sugerează mai curând prezența un mic cuțit.

¹² Multe din complexele funerare descoperite în tumuli, cercetate în anul 2011, au fost deranjate de vizuini și ganguri de animale.

Păulești: cu excepția craniului, celelalte oase sunt destul de bine păstrate. Individul este un mascul adult, de peste 11 ani, cu o înălțime la greabăn¹³ de 138,4 cm după metacarp și de 138,6 cm conform metatarsului, deci un cal de mărime mijlocie. La nivelul metacarpianului stâng sunt vizibile exostoze în zona dorso-proximală, în regiunea de inserție a tendonului. De asemenea, de metacarpianul drept a fuzionat parțial metacarpianul IV, semn al vârstei înaintate a animalului.

Strejnic: starea de conservare a oaselor este foarte precară, probabil și pentru că individul era relativ tânăr. Cu toate că unele elemente au fost identificate și fotografiate în timpul cercetării, acestea nu au putut fi restaurate. Doar dentiția, metapodiile și trei falange sunt suficient de bine păstrate pentru a permite unele măsurători. Conform dentiției, calul este un mascul tânăr, de aproximativ patru ani. Dinții sunt puțin uzați, iar rădăcinile sunt deschise. După metacarp, înălțimea la greabăn este de 138,4 cm, iar după metatars, aceasta este de 136,7 cm, indicând de asemenea un cal de mărime mijlocie.

Biometrie: măsurătorile au fost efectuate conform normelor publicate de von den Driesch¹⁴ și sunt prezentate în milimetri. Numerele și abrevierile din prima coloană desemnează notațiile originale ale autorului. Diferențele biometrice dintre diverse elemente simetrice pot fi puse atât pe seama unor diferențe morfologice între partea stângă și cea dreaptă, cât mai ales pe seama conservării deficitare (Anexa 2).

Despre inventar

Piese descoperite în cele două complexe funerare sunt tipice pentru orizontul cronologic căruia îi pot fi atribuite. Fiind din fier și descoperite la mici adâncimi, starea de conservare este una precară. Cu excepția zăbalelor, celelalte piese nu au putut fi conservate și restaurate decât parțial.

Zăbala. Este una din cele mai frecvente piese întâlnite în inventarul mormintelor atribuite nomazilor turanici. În general este asociată craniului de cal, găsindu-se între maxilarele acestuia. Cea descoperită la Păulești era formată dintr-o singură bară, prevăzută cu inele mobile la capete, era pătrată în secțiune, avea 139,2 mm lungime, grosimea de 8 mm, verigile aveau diametrul de 36 mm (Pl. 8/1–3, 12/1, 2). Cea din mormântul de la Strejnicu avea 126 mm lungime, grosimea de 3 mm (Pl. 11/1, 5; 12/3). În Muntenia, zăbale monobare cu verigi

mobile au mai fost descoperite la Ciulnița, Curcani, Dridu *Snagov*, Jilava, Lișcoteanca, Movilița, Oltenița, Râmnicelu, Știubei, Tangăru, Ulmeni, Vitănești și Ziduri¹⁵, iar în Moldova, la Bârlad *Dealul Țuguieța*¹⁶ și *Moara lui Chicoș*, Grivița, Umbrărești¹⁷ și Matca¹⁸. Zăbale formate din două segmente au fost descoperite la București *Lacul Tei*¹⁹, iar în Moldova, la Grozești, Moscu și Pogonești²⁰.

Vârf de săgeată. La Păulești au fost descoperite două vârfuri de săgeată (Pl. 8/6, 7; 12/4, 5), unul dintre ele fiind plasat în dreptul palmei stângi (Pl. 5/2), spre interior. Acestea pot fi încadrate, conform tipologiei realizate de A. Ioniță²¹ în tipul I.3 – foliforme-elipsoidale în secțiune (Pl. 12/4), și tipul I.4 – romboidale (Pl. 12/5). La Strejnicu vârful de săgeată (Pl. 11/4) era așezat în partea stângă a craniului de cal, pe unul dintre membrele animalului (Pl. 9/2, 3; 12/6), poate fi încadrat tot în tipul I.3 (pl. 12/6). În Muntenia, astfel de piese au mai fost identificate la Cireșanu²², Curcani, Lișcoteanca, Movilița, Ulmeni, Vitănești²³. Locurile de depunere sunt variate: între picioarele de cal (Curcani), în dreptul bazinului (Lișcoteanca, Movilița), pe partea stângă a cutiei toracice (Vitănești). O descoperire aparte este cea de la Ulmeni, unde vârful de săgeată era înfipt între tibia și peroneul piciorului stâng al călărețului, la jumătatea gambei²⁴. În Moldova, vârfuri de săgeată au fost descoperite la Banca, Grozești, Holboca, Probota²⁵, Roma²⁶ și Matca²⁷.

Verigă. La Păulești a fost descoperită o verigă din fier (Pl. 8/4; 12/9), poziționată lângă genunchiul drept, pe partea interioară a acestuia (Pl. 5/3), cu analogii la Cireșanu și Movilița, iar în Moldova, la Probota²⁸.

Alte piese. S-au descoperit piese a căror formă și funcționalitate nu a putut fi determinată din cauza stării puternice de oxidare și a fragmentării (Pl. 8/5; 11/6; 12/7, 8). La Păulești o astfel de piesă era situată lângă palma stângă, spre exterior, iar la Strejnicu era situată pe pământ, la baza craniului de

¹⁵ Ioniță 2004, p. 469–477.

¹⁶ Ursachi, Onel, Bâgu 2005, p. 255.

¹⁷ Spinei 1985.

¹⁸ Brudiu 2003, p. 75.

¹⁹ Morintz, Rosetti 1959, p. 34, pl. 33/4.

²⁰ Spinei 1985.

²¹ Ioniță 2005, p. 94–95.

²² Ioniță 2005, p. 123, fig. 24/3.

²³ Leahu, Trohani 1979.

²⁴ Constantinescu 1994, p. 168.

²⁵ Spinei 1985.

²⁶ Buzdugan, Alexoae 1989, p. 106.

²⁷ Brudiu 2003, p. 75.

²⁸ Spinei 1985.

¹³ Kiesewalter 1888.

¹⁴ Driesch 1976.

cal. Piese sunt aproape identice. O piesă indeteminabilă a fost descoperită la Ciulnița, aflată lângă genunchiul stâng în exterior, iar alta în dreapta bazinului. De asemenea, fragmente din piese de fier puternic oxidate, greu de determinat, aflate în zona bazinului uman, s-au găsit la Lișcoteanca și Oltenița, iar la Râmnicelu lângă picioarele calului.

Alte obiecte de inventar descoperite în morminte atribuite populațiilor turanice sunt: vârfuri de lance, scări de șa, săbii, topoare, cuțite, amnare, obiecte de podoabă (cercei, pandantive, mărgelile), vase²⁹ etc. În Moldova regăsim principalele tipuri de piese de inventar, dar sesizăm și câteva diferențe. Dispar topoarele, foarfecile și apar aplicile, verigile de buclă, vasele metalice, dar și căldări de lemn³⁰ (Anexa 1).

Concluzii

Între Carpații Meridionali și Dunărea de Jos erau cunoscute 21 de descoperiri certe, alte patru situații fiind considerate incerte (Pl. 13)³¹, în care elementul comun îl constituie prezența oaselor de cal asociate cu materiale specifice sec. X–XIII d. Hr. În Muntenia sunt cunoscute astfel de înmormântări la București *Lacul Tei*, Jilava, Movilița, Adâncata, Ciulnița, Platonești, Oltenița, Curcani, Lișcoteanca, Râmnicelu, Însurăței, Tangâru, Vitănești, Ulmeni, Știubei, Ziduri. Elementul comun îl constituie prezența în morminte a oaselor de cal Majoritatea sunt descoperite în morminte tumulare și reprezintă înmormântări secundare, folosind movile deja existente sau alte formațiuni cu aspect de movilă (tell-uri neolitice, popine sau dâmburi)³². Numai descoperirile de la Movilița³³ și Platonești³⁴ sunt atribuite unor morminte plane.

Ritul funerar este exclusiv reprezentat de inhumatie. Defuncții erau orientați în general V–E (în unele cazuri există și mici deviații, orientarea fiind SV–NE, VNV–ESE), mai rar E–V (la Platonești). Scheletele au fost descoperite așezate în decubit dorsal cu picioarele întinse, doar într-o singură situație la Însurăței defunctul a fost așezat în poziție chircită. Cele mai multe aveau brațele întinse pe lângă corp, dar există și cazuri când unul din brațe era așezat pe bazin (la Ciulnița, Lișcoteanca, Vitănești brațul drept; la Lișcoteanca, Oltenița,

Râmnicelu brațul stâng)³⁵, doar la Tangâru ambele brațe erau așezate pe bazin³⁶.

În 13 morminte erau depuse craniul și părțile inferioare ale picioarelor calului, elemente ce nu sunt dintre cele mai comestibile, restul servind probabil consumului în timpul unor ritualuri specifice. Există două moduri de depunere a resturilor de cal, respectiv la același nivel cu defunctul sau mai sus pe o treaptă de pământ cruțată sau aranjată, care poate să suprapună parțial scheletul uman (Vitănești). Craniul de cal poate fi plasat în stânga, în dreapta sau în continuarea craniului uman, în general cu botul spre vest. La Păulești, craniul de cal, suprapus parțial de cel uman, are botul dispus spre vest pe aceeași direcție a orientării scheletului uman. Unul dintre picioarele calului era așezat sub membrul superior stâng, celelalte trei erau îndoite și așezate sub membrele inferioare umane. Acest mod de aranjare a oaselor animalului este oarecum atipic, în general acestea sunt așezate în dreapta (Lișcoteanca) sau în stânga decedatului (Ciulnița, Curcani, Lișcoteanca, Oltenița, Platonești, Râmnicelu, Ulmeni, Vitănești), foarte rar între picioarele acestuia (Râmnicelu – două picioare, Lișcoteanca o – copită între labele picioarelor), niciodată sub el³⁷.

La răsărit de Carpați, la Probota, a fost descoperit un mormânt de călăreț care avea craniul de cal depus pe un pat de pământ, 15 cm deasupra coapselor scheletului omenesc³⁸.

Situația se prezintă diferit la Strejnicu, unde se pare că ne aflăm în prezența unui cenotaf. Aceasta poate fi demonstrată atât prin analogii cu alte complexe identificate, cât și prin comparația cu cel de la Păulești. Poate fi remarcată prezența pieselor de metal (cu excepția zăbalei și a pieselor componente-verigile) depuse, în cazul complexului de la Păulești pe oasele umane, iar în cazul celui de la Strejnicu încât lipsa cadavrului uman pe oasele de cal.

În Muntenia, cenotafuri au fost identificate la Jilava și Ulmeni. La Ulmeni (M.8) craniul de cal era așezat pe un strat de pământ, sprijinit de peretele de vest al gropii, cu botul în sus și occipitalul spre fundul gropii. În dreapta lui se afla un os de picior, iar la o distanță de 0,40–0,60 m spre est, pe fundul gropii alte oase de la picioare. Între dinții animalului s-a găsit o zăbală monobară cu verigi circulare. Nu s-a găsit altă piesă de inventar³⁹. La

²⁹ Ioniță 2004.

³⁰ Spinei 1985, p. 110–118.

³¹ Ioniță 2004, p. 461–462.

³² Ioniță 2004, p. 462.

³³ Diaconu, Diaconu 1967, p. 138.

³⁴ Matei 1998, p. 57–58.

³⁵ Ioniță 2004.

³⁶ Berciu 1959, p. 152.

³⁷ Ioniță 2004.

³⁸ Zaharia, Zaharia 1962, p. 603–605.

³⁹ Constantinescu 1994, p. 166.

Jilava s-a descoperit un mormânt conținând: un craniu de cal, o jumătate de schelet de cal?, o zăbală monobară cu inele la capete și un vârf de lance⁴⁰.

Mormintele, prin prezența pieselor din fier și a resturilor de schelet de cal, sunt legate de orizontul cronologic de la începutul mileniului II d. Hr. (sec. XI–XIII). Acestea au fost atribuite populațiilor de nomazi pecenegi și cumani ce sunt prezente la nordul Dunării în intervalul cronologic menționat.

Există câteva caracteristici acceptate ca general valabile atunci când se discută de înmormântările turanicilor. Ele apar în general în zona de câmpie și de-a lungul unor râuri, populațiile de acest gen evitând zonele împădurite sau cele înalte, situație ce reflectă lipsa acestora în zona dealurilor subcarpatice. Explicația este una de ordin economic, zonele joase, de câmpie, fiind mult mai potrivite pentru economia acestor triburi care era una de tip pastoral⁴¹.

Stadiul cercetării acestui tip de complexe are ca și consecință directă nivelul redus al cunoașterii acestor fenomene culturale în Muntenia. Acesta pare să marcheze mai curând un nivel subiectiv al cunoașterii, decât o imagine obiectivă asupra acestor manifestări culturale ce au la începutul mileniului II d. Hr. o ocurență teritorială foarte mare.

BIBLIOGRAFIE

- Berciu 1959 – D. Berciu, *Săpăturile arheologice de la Tangăru (r. Giurgiu, reg. București)*, MCA 5, 1959, p. 143–154.
- Brudiu 2003 – M. Brudiu, *Lumea de sub tumulii din sudul Moldovei. De la indo-europeni la turanicii târzii*, București, 2003.
- Buzdugan, Alexoiaie 1989 – C. Buzdugan, I. Alexoiaie, *Săpături arheologice într-un tumul din comuna Roma (jud. Botoșani)*, Hierasus 7–8, 1989, p. 105–115.
- Constantinescu 1994 – E. M. Constantinescu, *Morminte de călăreți nomazi de la cumpăna mileniilor descoperite în județul Buzău*, Mousaios 4, 1994, 1, p. 165–177.
- Diaconu, Diaconu 1967 – Gh. Diaconu, P. Diaconu, *Un mormânt de călăreț nomad din secolele XI–XII descoperit la Movilița (r. Urziceni, reg. București)*, SCIV(A) 18, 1967, 1, p. 135–140.
- Driesch 1976 – A. von den Driesch, *A guide to the measurement of animal bones from archaeological sites*, Peabody Museum, 1, Harvard University, 1976.
- Frînculeasa 2007 – A. Frînculeasa, *Contribuții privind mormintele Jamnaja în Muntenia. Cercetări arheologice la Ariceștii-Rahțivani*, Tyrageia S.N. I (16), 2007, 1, p. 181–193.
- Harhoiu 1972 – R. Harhoiu, *O cataramă în formă de liră descoperită la Târgșor*, SCIVA 23, 1972, 3 p. 417–425.
- Ioniță 2004 – A. Ioniță, *Morminte de călăreți la nordul Dunării de Jos în sec. X–XIII*, în: Prinos lui Petre Diaconu la 80 de ani, (ed. I. Căndeș, V. Sîrbu, M. Neagu), Brăila, 2004, p. 461–488.
- Ioniță 2005 – A. Ioniță, *Spațiul dintre Carpații Meridionali și Dunărea Inferioară în secolele XI–XIII*, București, 2005.
- Ioniță, Ciupercă 2003 – A. Ioniță, B. Ciupercă, *Depozitul de la Plopu*, în: In memoriam RADU POPA. Temeiuri ale civilizației românești în context european (coord. D. Marcu Istrate, A. Istrate, C. Gaiu), Bistrița-Năsăud, 2003, p. 177–184.
- Kiesewalter 1888 – L. Kiesewalter, *Skelettmessungen an Pferden*, teză de doctorat inedită, Universitatea din Leipzig, 1888 (citat în Von den Driesch, 1976).
- Leahu, Trohani 1979 – V. Leahu, G. Trohani, *Săpăturile arheologice de la Vitănești, jud. Teleorman*, Cercetări Arheologice 3, 1979, p. 127–141.
- Lichiardopol et al. 2008 – D. Lichiardopol, A. Frînculeasa, B. Ciupercă, Cl. Dumitrescu, A. Ghieorghievici, B. Voicu, *Independența, com. Gherghița, jud. Prahova*, CCA 2007, Iași, 14–17 mai, 2008, p. 155–157.
- Lichiardopol et al. 2009 – D. Lichiardopol, B. Ciupercă, A. Frînculeasa, N. Șerban, *Independența, com. Gherghița, jud. Prahova*, CCA 2008, Târgoviște, 27–30 mai 2009, p. 311–312.
- Matei 1998 – Gh. Matei, *Platonești, jud. Ialomița*, CCA 1997, Călărași, 20–24 mai 1998, p. 57–58.
- Morintz, Rosetti 1959 – S. Morintz, D. V. Rosetti, *Din cele mai vechi timpuri și până la formarea Bucureștilor*, în: Bucureștii de odinioară în lumina săpăturilor arheologice (sub redacția prof. I. Ionașcu), București, 1959, p. 11–47.
- Nestor 1943 – I. Nestor, *Raport asupra cercetărilor și săpăturilor arheologice de la Ploiești-Triaj și de la Sărata Monteoru-Buzău*, A.C.M.I., 1942 (1943), p. 160–161.
- Nestor 1944 – I. Nestor, *Raport asupra cercetărilor și săpăturilor de salvare făcute la Ploiești-Triaj și Brazi, între 21 octombrie și 7 noiembrie 1942*, Rapoarte M.N.A., 1944, p. 29–31.
- Paveleț 2007 – E. Paveleț, *Cercetările arheologice preventive întreprinse în tumulul situat pe raza localității Blejoi, jud. Prahova*, Mousaios 12, 2007, p. 107–122.
- Păunescu 1975 – A. Păunescu, *Șantierul arheologic Târgșoru Vechi*, Cercetări Arheologice 1, 1975, p. 231–244.
- Păunescu 1976 – A. Păunescu, *Căldări din lut cu torți interioare descoperite la Tîrgșor, județul Prahova*, Cercetări Arheologice 2, 1976, p. 305–310.
- Spinei 1985 – V. Spinei, *Realități etnice și politice în Moldova Meridională în secolele X–XIII*, Români și turanici, Iași, 1985.
- Teodorescu et al. 1993 – V. Teodorescu, D. Lichiardopol, M. Peneș, V. Sandu, *Așezarea daco-romană din sec. IV–V e.n. de la Cireșanu, jud. Prahova*, MCA (Ploiești 1983), 1993, p. 389–416.
- Ursachi, Onel, Băgu 2005 – L. Ursachi, C. Onel, F. Băgu, *Mormânt dublu tumular descoperit pe „Dealul Țuguieța”, Bârlad, județul Vaslui, aparținând nomazilor turanici*, Istros 12, 2005, p. 255–258.
- Zaharia, Zaharia 1962 – Em. Zaharia, N. Zaharia, *Sondajul de salvare din necropola de la Probota*, MCA 8, 1962, p. 599–608.

⁴⁰ Morintz, Rosetti 1959, p. 34.

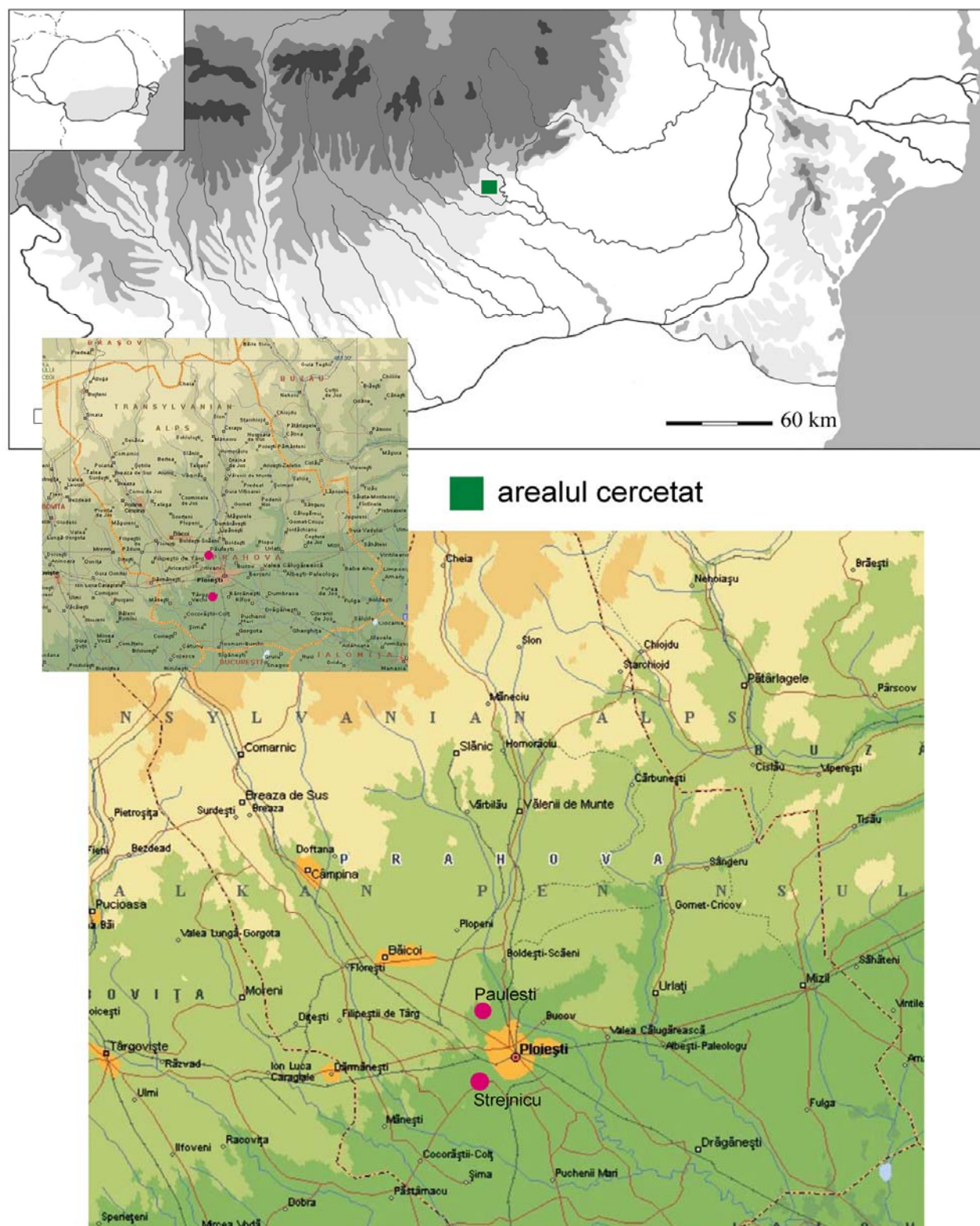
⁴¹ Spinei 1985, p. 124.

LIST OF ILLUSTRATIONS:

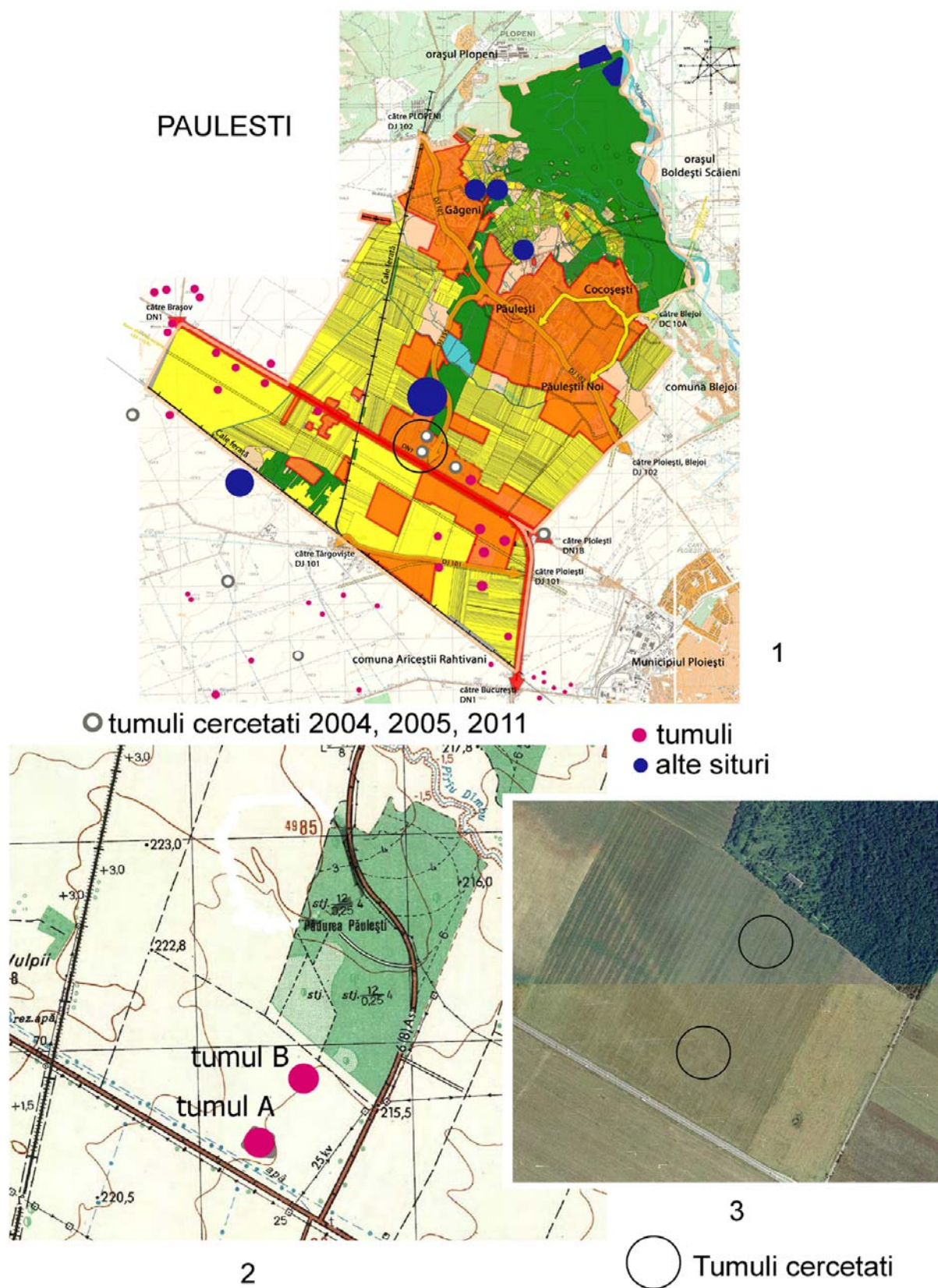
- Pl. 1. Prahova County - location of the horsemen graves excavated in 2011.
- Pl. 2. Păuleşti – location of the excavated tumuli (1), details of the positioning of the tumuli (2, 3).
- Pl. 3. Păuleşti – location of the excavated area.
- Pl. 4. Strejnicu – location of the excavated tumulus (1) on the plan of Târgşoru Vechi (2).
- Pl. 5. Păuleşti - grave 1 (1), detail with the horse skull and the positioning of the human skeleton (4), *in situ* iron artifacts: arrowhead (2), ring (3), horse bit (5).
- Pl. 6. Păuleşti - grave 1, detail of the horse remains.
- Pl. 7. Păuleşti - grave 1 (1), detail of the horse skeleton in grave 1 (2), general plan of the excavated graves.
- Pl. 8. Păuleşti – grave goods from grave 1: horse bit (1, 2); details: horse bit rings (3); iron ring (4); iron piece (5); arrowheads (6–7).
- Pl. 9. Strejnicu - complex 1/grave 1 (1), detail of the horse skull (2), *in situ* arrowhead detail (3), *in situ* horse bit (4), grave 2 (5).
- Pl. 10. Strejnicu - complex 1/grave 1 (1), grave 2 (2), general plan with the positioning of complex 1/grave 1 and grave 2.
- Pl. 11. Strejnicu – grave goods from complex 1/grave 1: horse bit (1, 5), horse bit rings (2, 3), arrowhead (4), iron piece (6).
- Pl. 12. Iron pieces discovered in the funerary complexes from Păuleşti (1, 2, 7, 4, 5, 9) and Strejnicu (3, 6, 8).
- Pl. 13. Wallachia, map of horsemen graves from the X–XIII century AD (adapted after A. Ioniţă 2005, Fig. 1: 1. Păuleşti; 2. Strejnicu).

LISTA ILUSTRAȚIILOR:

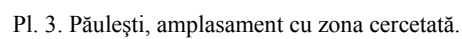
- Pl. 1. Județul Prahova, amplasamentul mormintelor de călăreți cercetate în anul 2011.
- Pl. 2. Păuleşti, poziționarea tumuli cercetați (1), detalii cu amplasamentul tumulilor (2, 3).
- Pl. 3. Păuleşti, amplasament cu zona cercetată.
- Pl. 4. Strejnicu, poziționarea tumulului cercetat (1) pe planul comunei Târgşoru Vechi (2).
- Pl. 5. Păuleşti, M.1 (1), detaliu cu craniul de cal și poziționarea scheletului uman (4), piese de fier *in situ*: vârf de săgeată (2), verigă (3), zăbală (5).
- Pl. 6. Păuleşti, M.1, detaliu cu resturile scheletului de cal.
- Pl. 7. Păuleşti, M.1 (1), detaliu cu scheletul de cal descoperit în M.1 (2), planul general al mormintelor cercetate.
- Pl. 8. Păuleşti, inventarul M.1: zăbală de fier (1, 2); detaliu verigi zăbală (3); verigă de fier (4); piesă de fier (5); vârfuri de săgeată (6–7).
- Pl. 9. Strejnicu, Cpl. 1/M.1 (1), craniu de cal (2), vârful de săgeată *in situ* (3), zăbală de fier *in situ* (4), M.2 (5).
- Pl. 10. Strejnicu, Cpl. 1/M.1 (1), M.2 (2), plan general cu poziționarea Cpl. 1/M.1 și M.2.
- Pl. 11. Strejnicu, piese din inventarul Cpl. 1/M.1: zăbală de fier (1, 5), verigi de la zăbală (2, 3), vârf de săgeată (4), piesă de fier (6).
- Pl. 12. Piese de fier descoperite în complexele funerare de la Păuleşti (1, 2, 4, 5, 7, 9) și Strejnicu (3, 6, 8).
- Pl. 13. Muntenia, harta descoperirilor de morminte de călăreți din sec. X–XIII d. Hr. (după A. Ioniţă 2005, fig. 1, cu completări: 1. Păuleşti; 2. Strejnicu).

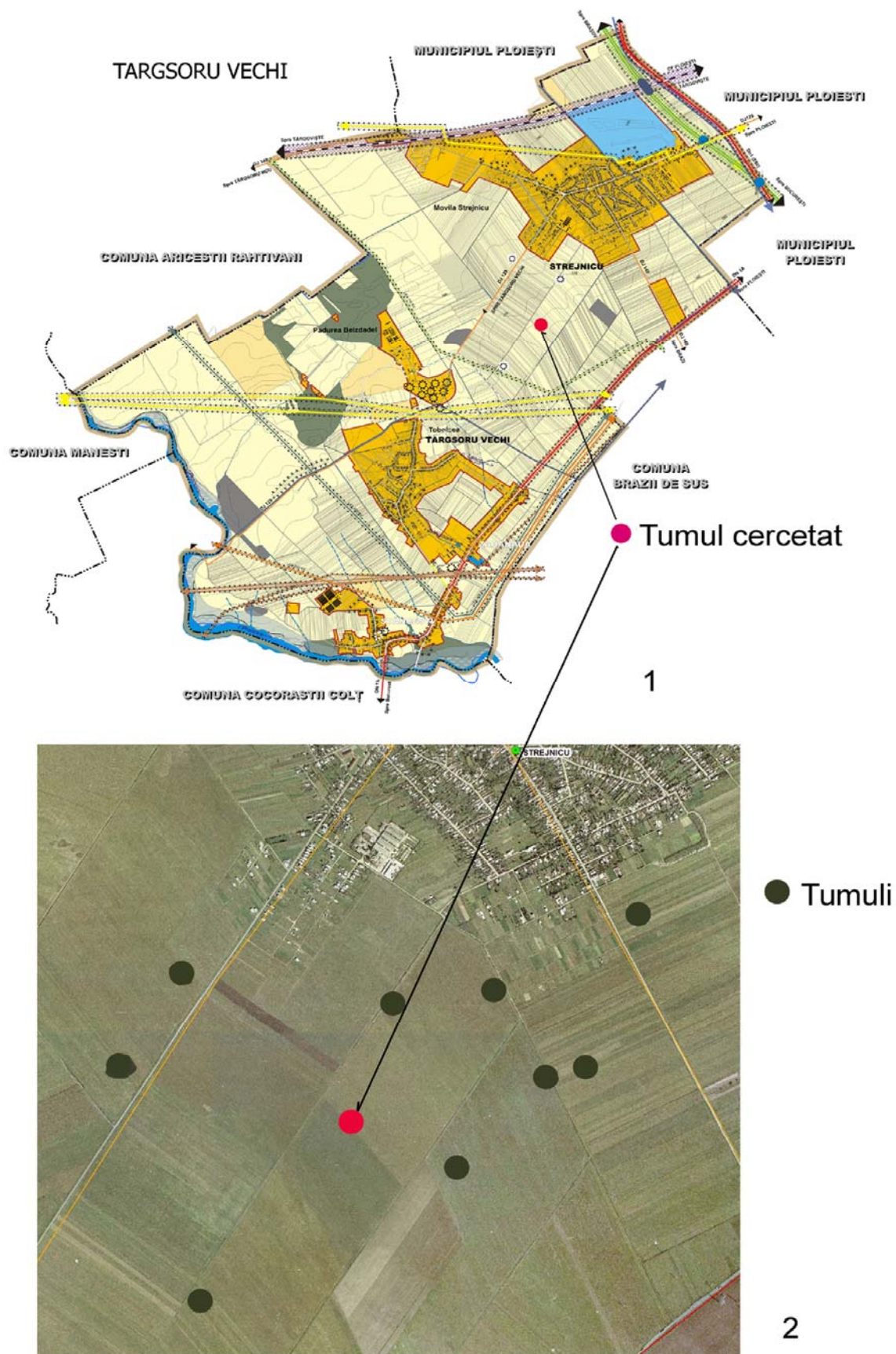

Pl. 1. Județul Prahova, amplasamentul mormintelor de călăreți cercetate în anul 2011.

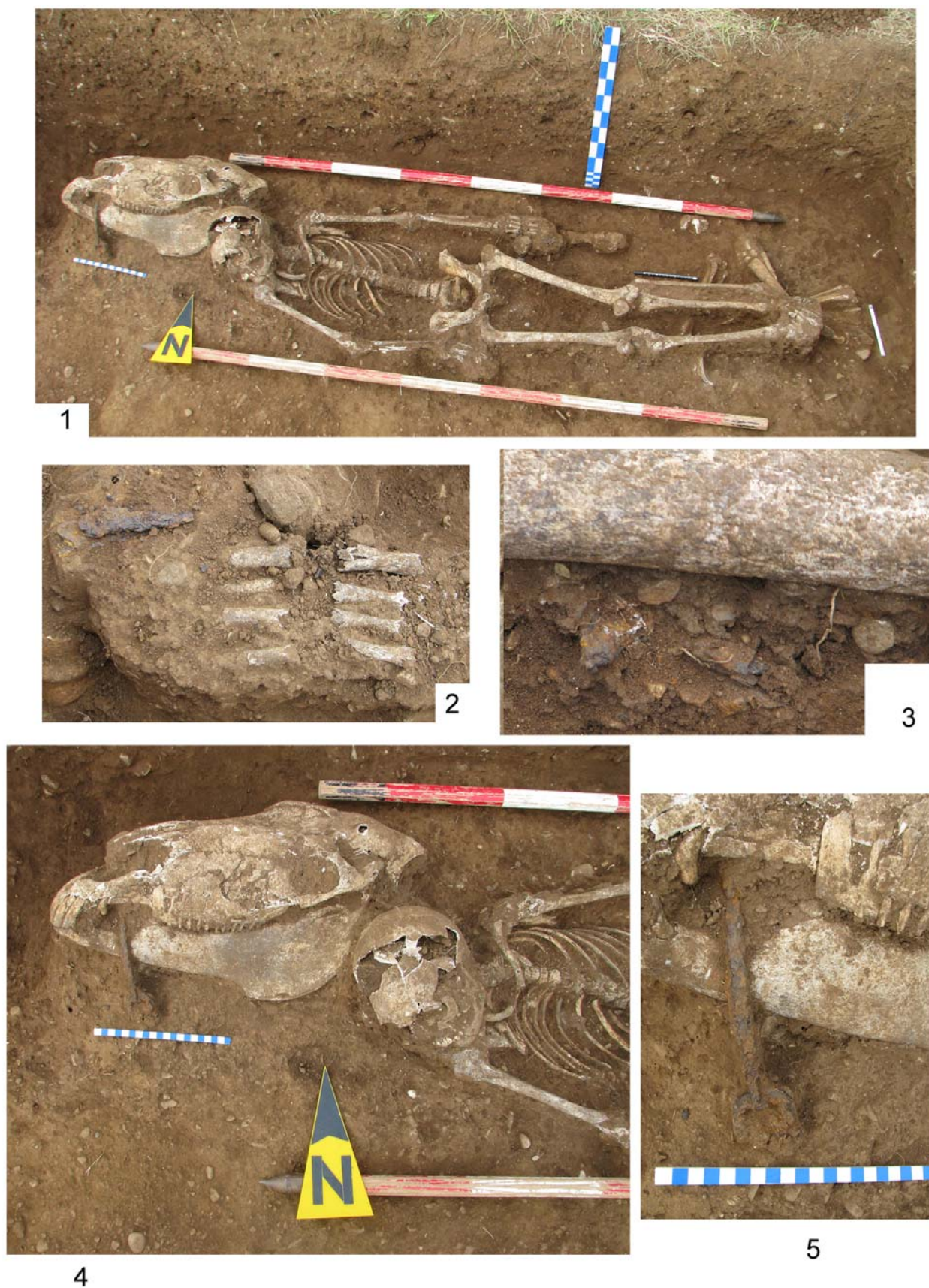

Pl. 2. Păulești, poziționarea tumuli cercetați (1), detalii cu amplasamentul tumulilor (2, 3).

Pl. 4. Strejnicu, poziționarea tumulului cercetat (1) pe planul comunei Târgșoru Vechi (2).

Pl. 5. Păulești, M.1 (1), detaliu cu craniul de cal și poziționarea scheletului uman (4),
piese de fier *in situ*: vârf de săgeată (2), verigă (3), zăbală (5).

1

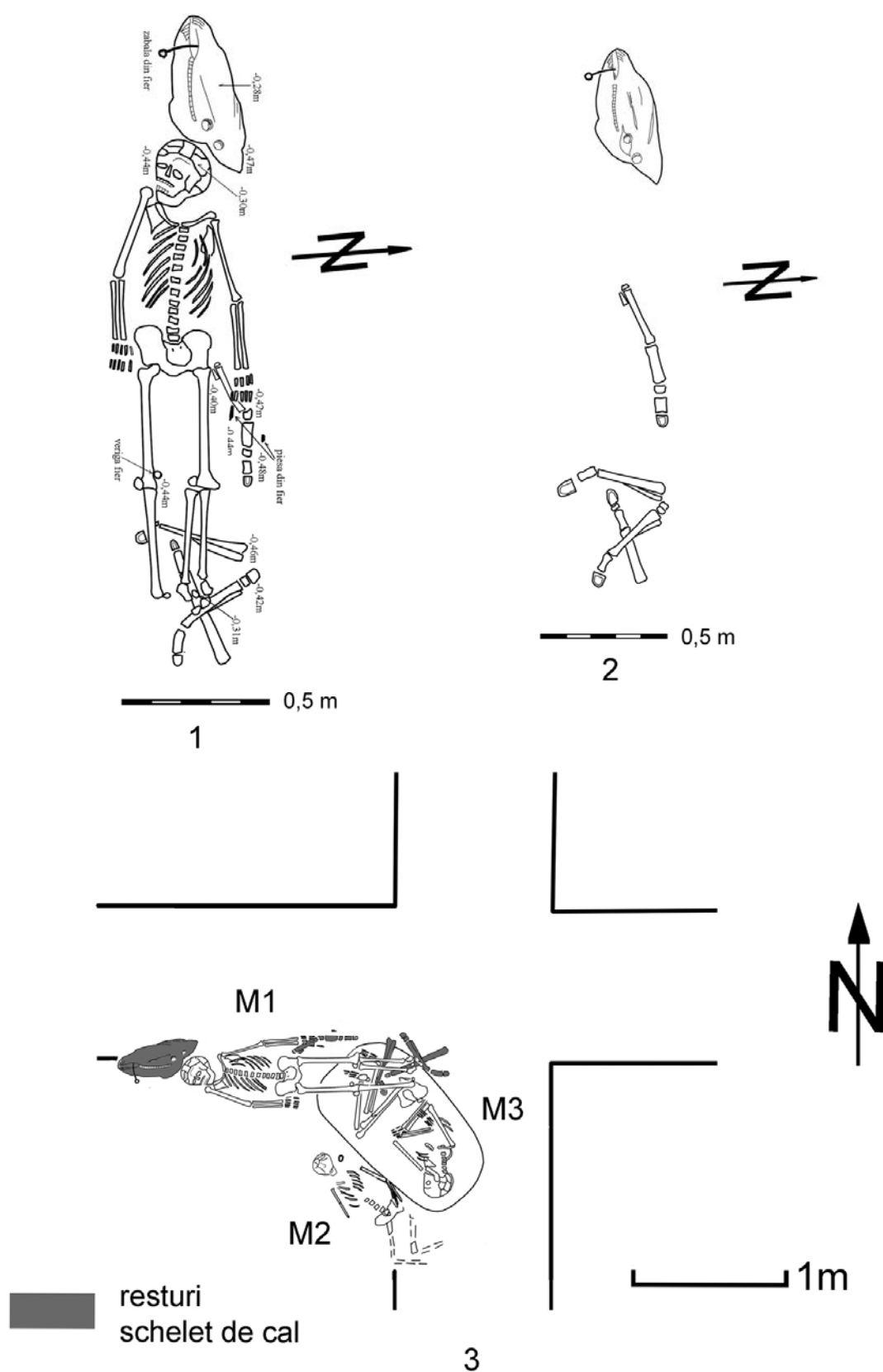

2

3

Pl. 6. Păuleşti, M.1, detaliu cu resturile scheletului de cal.

Pl. 7. Păulești, M.1 (1), detaliu cu scheletul de cal descoperit în M.1 (2), planul general al mormintelor cercetate.

Pl. 8. Păulești, inventarul M.1: zăbală de fier (1, 2); detaliu verigi zăbală (3); verigă de fier (4);
piesă de fier (5); vârfuri de săgeată (6–7).

1

○ vârf de săgeată

2

3

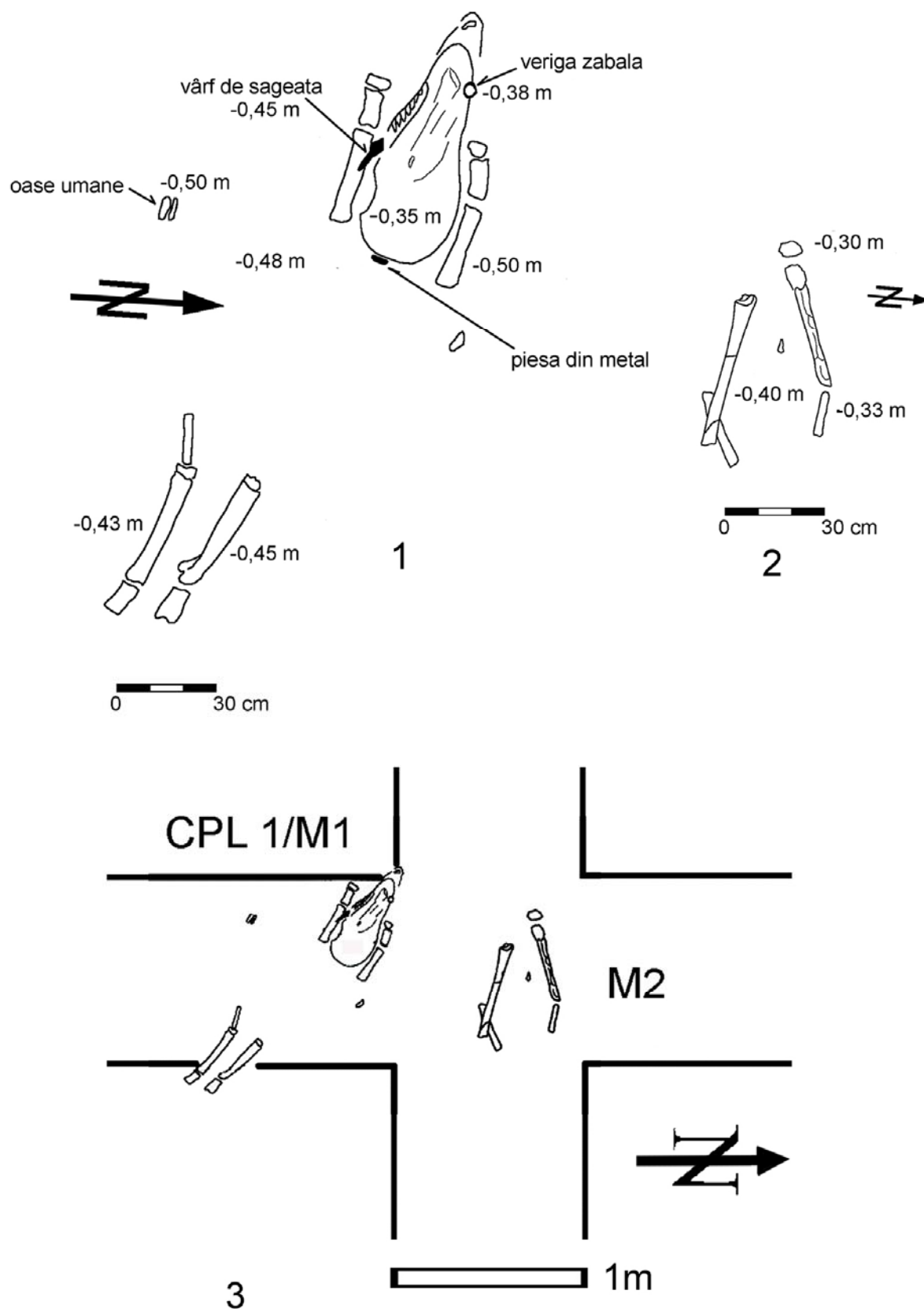

4

5

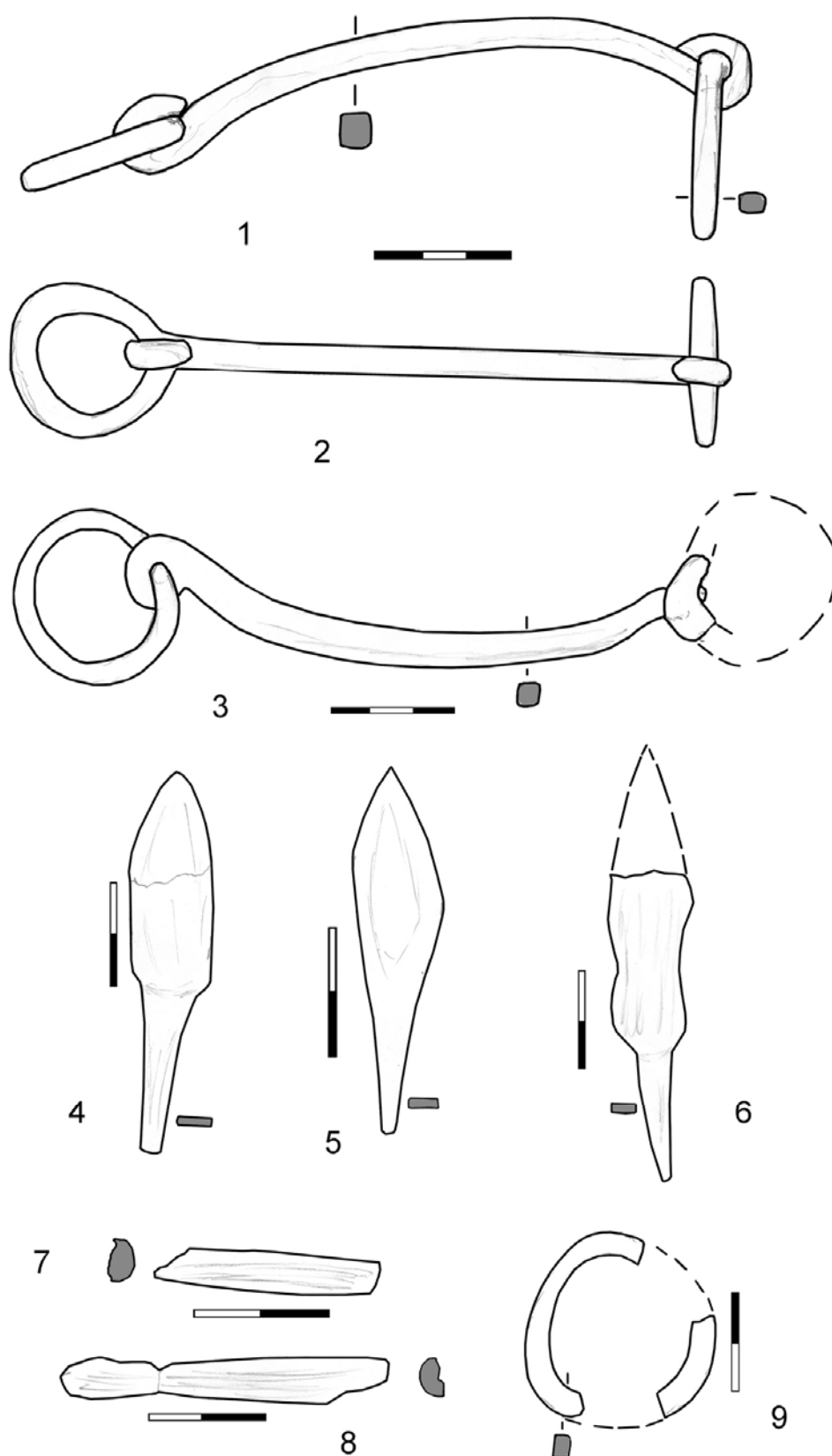
Pl. 9. Strejnicu, Cpl. 1/M.1 (1), craniu de cal (2), vârful de săgeată *in situ* (3), zăbală de fier *in situ* (4), M.2 (5).

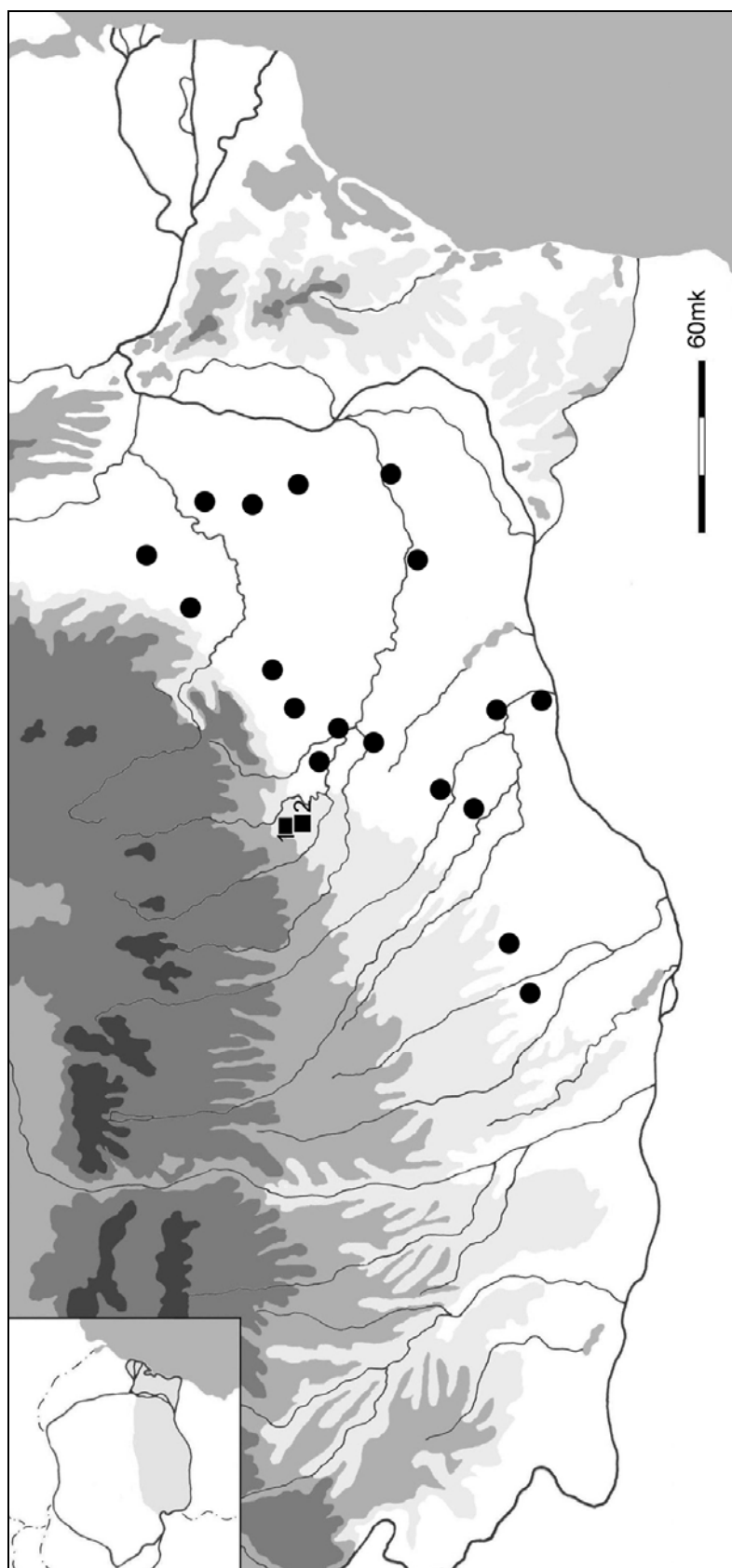
Pl. 10. Strejnicu, Cpl. 1/M.1 (1), M.2 (2), plan general cu poziționarea Cpl. 1/M.1 și M.2.

Pl. 11. Strejnicu, piese din inventarul Cpl. 1/M.1: zăbală de fier (1, 5), verigi de la zăbală (2, 3), vârf de săgeată (4), piesă de fier (6).

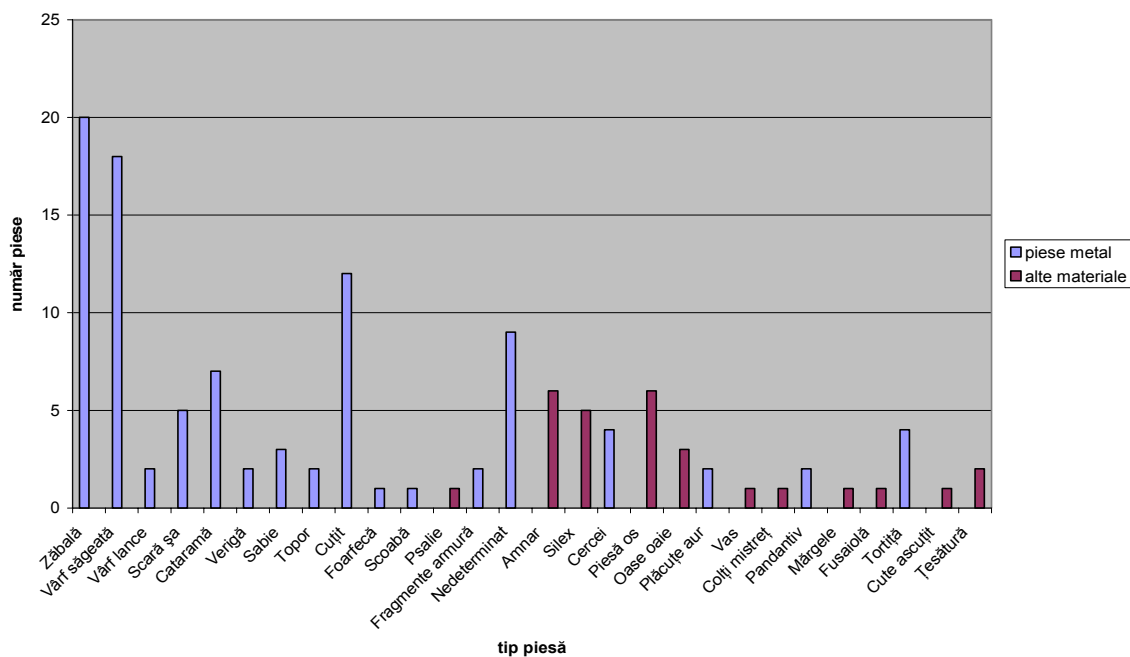
Pl. 12. Piese de fier descoperite în complexele funerare de la Păulești (1, 2, 4, 5, 7, 9) și Strejnicu (3, 6, 8).

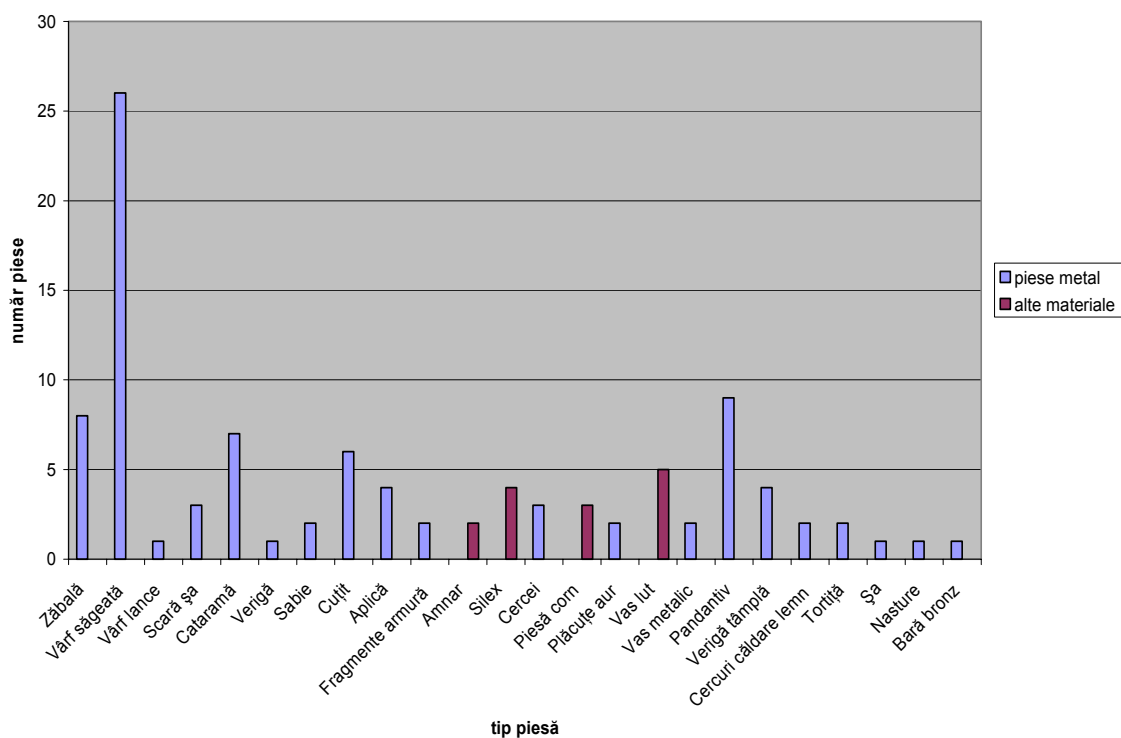
Pl. 13. Muntenia, harta descoperirilor de morminte de călăreți din sec. X-XIII d. Hr. (după A. Ioniță 2005, fig. 1, cu completări: 1. Păulești; 2. Strejnicu).

Anexa 1

Grafice privind inventarul complexelor funerare din Muntenia și Moldova

Grafic 1. Piese din inventarul complexelor funerare identificate în Muntenia.

Grafic 2. Piese din inventarul complexelor funerare identificate în Moldova.

Anexa 2

Date biometrice.

A. Tumul Păulești

Maxilar	
22. Lungimea arcului dentar, măsurată de-a lungul alveolelor	164,07
22a. Lungimea arcului dentar, măsurată aproape de suprafața ocluzală	160,66
23. Lungimea arcului molar, măsurată de-a lungul alveolelor, pe partea bucală	77,74
23a. Lungimea arcului molar, măsurată aproape de suprafața ocluzală	75,74
24. Lungimea arcului premolar, măsurată de-a lungul alveolelor, pe partea bucală	87,35
24a. Lungimea arcului premolar, măsurată aproape de suprafața ocluzală	86,12
25. Lungimea lui P2, aproape de suprafața ocluzală	35,25
25. Lățimea lui P2, aproape de suprafața ocluzală	23,36
26. Lungimea lui P3, aproape de suprafața ocluzală	26,68
26. Lățimea lui P3, aproape de suprafața ocluzală	26,36
27. Lungimea lui P4, aproape de suprafața ocluzală	25,52
27. Lățimea lui P4, aproape de suprafața ocluzală	26,72
28. Lungimea lui M1, aproape de suprafața ocluzală	23,23
28. Lățimea lui M1, aproape de suprafața ocluzală	25,39
29. Lungimea lui M2, aproape de suprafața ocluzală	24,69
29. Lățimea lui M2, aproape de suprafața ocluzală	24,87
30. Lungimea lui M3, aproape de suprafața ocluzală	28,68
30. Lățimea lui M3, aproape de suprafața ocluzală	22,72
48. Lățimea palatală maximă, de-a lungul marginilor externe ale alveolelor	124,75

Mandibula	
3. Lungime: Gonion caudale - marginea aborală a alveolei M3	138,81
5. Lungime: Gonion caudale - marginea orală a alveolei P2	305,97
6. Lungimea arcului dentar, măsurată de-a lungul alveolelor, pe partea bucală	165,96
6a. Lungimea arcului dentar, măsurată aproape de suprafața ocluzală	159,46
7. Lungimea arcului molar, măsurată de-a lungul alveolelor, pe partea bucală	79,58
7a. Lungimea arcului molar, măsurată aproape de suprafața ocluzală	76,50
8. Lungimea arcului premolar, măsurată de-a lungul alveolelor, pe partea bucală	85,56
8a. Lungimea arcului premolar, măsurată aproape de suprafața ocluzală	82,65
9. Lungimea lui P2, aproape de suprafața ocluzală	31,79
9. Lățimea lui P2, aproape de suprafața ocluzală	13,80
10. Lungimea lui P3, aproape de suprafața ocluzală	26,01
10. Lățimea lui P3, aproape de suprafața ocluzală	16,82
11. Lungimea lui P4, aproape de suprafața ocluzală	25,83
11. Lățimea lui P4, aproape de suprafața ocluzală	16,27
12. Lungimea lui M1, aproape de suprafața ocluzală	24,48
12. Lățimea lui M1, aproape de suprafața ocluzală	14,87
13. Lungimea lui M2, aproape de suprafața ocluzală	24,05
13. Lățimea lui M2, aproape de suprafața ocluzală	14,60
14. Lungimea lui M3, aproape de suprafața ocluzală	30,82
14. Lățimea lui M3, aproape de suprafața ocluzală	14,20
18. Lățimea minimă a celor două jumătăți, în regiunea diastemei	41,44
19. Înălțimea aborală a ramului vertical: Gonion ventrale - cel mai înalt punct al procesului condilar	226,41
20. Înălțimea mijlocie a ramului vertical: Gonion ventrale - punctul inferior al incizurii sigmoidiene	210,30
21. Înălțimea anterioară a ramului vertical: Gonion ventrale - Coronion	263,25
22a. Înălțimea mandibulei în spatele lui M3, în dreptul celui mai aboral punct al alveolei	100,66
22b. Înălțimea mandibulei în fața lui M1	76,90
22c. Înălțimea mandibulei în fața lui P2	56,24

Carpene	Os carpale 3 dex.	Os carpale 3 sin.
GB - Lățimea maximă	40,65	41,08

Tarsiene	Os tarsale 3 dex.	Os tarsale 3 sin.	Os tarsi centrale dex.	Os tarsi centrale sin.
GB - Lățimea maximă	45,36	44,73	48,53	48,5

Metapodii	Metacarpus III dex.	Metacarpus III sin.	Metatarsus III dex.	Metatarsus III sin.
GL - Lungimea maximă	224,21	224,27	267,94	269,25
GLl - Lungimea maximă a părții laterale	221,17	221,55	264,13	265,87
Ll - Lungimea laterală a părții externe	215,31	215,97	260,00	260,94
Bp - Lățimea maximă a capătului proximal	47,68	48,46	47,68	46,78
Dp - Grosimea maximă a capătului proximal	31,62	33,00	39,04	39,09
SD - Lățimea minimă a diafizei	34,90	35,72	33,77	33,48
CD - Circumferința minimă a diafizei	98,00	100,00	101,50	103,00
DD - Grosimea minimă a diafizei	19,98	20,13	24,74	24,86
Bd - Lățimea maximă a capătului distal	47,90	48,10	47,37	47,44
Dd - Grosimea maximă a capătului distal	33,97	35,35	34,70	34,59

Phalanx I	Phalanx I ant. dex.	Phalanx I ant. sin.	Phalanx I post. dex.	Phalanx I post. sin.
GL - Lungimea maximă	83,56	82,61	79,50	80,31
Bp - Lățimea maximă a capătului proximal	54,82	55,53	54,69	55,26
BFp - Lățimea feței articulare proximale	48,15	48,40	46,04	48,53
Dp - Grosimea maximă a capătului proximal	36,80	36,98	38,17	38,50
SD - Lățimea minimă a diafizei	37,35	37,87	34,35	34,76
Bd - Lățimea maximă a capătului distal	49,72	49,70	45,20	44,96
BFd - Lățimea feței articulare distale	44,17	44,60	41,87	41,93

Phalanx II	Phalanx II ant. dex.	Phalanx II ant. sin.	Phalanx II post. dex.	Phalanx II post. sin.
GL - Lungimea maximă	41,30	40,99	41,02	42,76
Bp - Lățimea maximă a capătului proximal	50,71	50,31	51,39	49,85
BFp - Lățimea feței articulare proximale	44,06	45,74	44,55	42,97
Dp - Grosimea maximă a capătului proximal	30,21	30,43	32,20	30,80
SD - Lățimea minimă a diafizei	46,09	45,45	42,20	40,33
Bd - Lățimea maximă a capătului distal	50,00	49,86	46,89	44,69

Phalanx III	Phalanx III ant. dex.	Phalanx III ant. sin.	Phalanx III post. dex.	Phalanx III post. sin.
GL - Lungimea maximă	61,66			
GB - Lățimea maximă			72,27	
LF - Lungimea feței articulare	27,29	25,25	25,63	22,55
BF - Lățimea feței articulare	50,50	49,48	45,90	45,40
Ld - Lungimea suprafeței dorsale	51,47			
HP - Înălțimea în zona procesului extensor	39,73		39,02	

B. Tumul Strejnicu

Dinți superiori	
25. Lungimea P2, aproape de suprafața ocluzală	40,16
25. Lățimea P2, aproape de suprafața ocluzală	29,13
26. Lungimea P3, aproape de suprafața ocluzală	32,60
26. Lățimea P3, aproape de suprafața ocluzală	27,89
27. Lungimea P4, aproape de suprafața ocluzală	29,35
27. Lățimea P4, aproape de suprafața ocluzală	25,97
28. Lungimea M1, aproape de suprafața ocluzală	27,24
28. Lățimea M1, aproape de suprafața ocluzală	27,32
29. Lungimea M2, aproape de suprafața ocluzală	28,46
29. Lățimea M2, aproape de suprafața ocluzală	25,05
30. Lungimea M3, aproape de suprafața ocluzală	26,82
30. Lățimea M3, aproape de suprafața ocluzală	19,59

Metapodii	Metacarpus III dex.	Metacarpus III sin.	Metatarsus III dex.	Metatarsus III sin.
GL - Lungimea maximă	223,92	224,01	264,10	263,04
GLl - Lungimea maximă a părții laterale	222,02	220,60	260,37	259,87
Ll - Lungimea laterală a părții externe	215,66	215,87	256,40	256,20
Bp - Lățimea maximă a capătului proximal	50,09	49,09	48,22	45,48
Dp - Grosimea maximă a capătului proximal	32,50	30,73	39,55	36,33
SD - Lățimea minimă a diafizei	33,62	35,46	32,78	32,01
CD - Circumferința minimă a diafizei	98,50	99,00	99,50	99,00
DD - Grosimea minimă a diafizei	22,13	21,93	25,53	24,74
Bd - Lățimea maximă a capătului distal	46,91	46,81		
Dd - Grosimea maximă a capătului distal	33,15	35,83		

Phalanx I	Phalanx I ant. dex.	Phalanx I post. dex.	Phalanx I post. sin.
GL - Lungimea maximă	84,33	80,13	79,46
Bp - Lățimea maximă a capătului proximal	48,77	49,34	50,21
BFp - Lățimea feței articulare proximale	45,99	47,20	47,34
Dp - Grosimea maximă a capătului proximal	34,53	34,16	36,67
SD - Lățimea minimă a diafizei	35,55	33,16	33,15
Bd - Lățimea maximă a capătului distal	44,54	43,39	41,57
BFd - Lățimea feței articulare distale	42,01	41,71	39,07

ABREVIERI

ArchBulg – Archaeologia Bulgarica, Sofia
ArchKorr – Archäologisches Korrrespondenzblatt, Mainz
ArchHung – Archaeologia Hungarica, Budapesta
ArhMold – Arheologia Moldovei, Iași-București
AMIAP – Anuarul Muzeului de Istorie și Arheologie Prahova
AOR – Archeologičeski otkritija i razkopki. Sofia
BAR – British Archaeological Reports, Series, Oxford.
BMA – Biblioteca Musei Antiquitatis, Piatra Neamț
CCA – Cronica Cercetărilor Arheologice din România, București.
CCDJ – Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos, Călărași
Dacia N. S.- Dacia Nouvelle Série. Revue d'Archéologie et d'Histoire Ancienne, București
EM – Erdélyi Múzeum, Kolozsvár/Cluj-Napoca
FolArch – Folia Archaeologica, Budapest
IDR – Inscriptiile Daciei Romane, IDR III/5 – I. Piso, Inscriptions d'Apulum, vol. 1-2, Paris, 2001
IzvestijaŠumen – Izvestija na Narodnija/Istoričeski Muzej Šumen, Šumen
IzvestijaTyrnovo - Izvestija na Okrašnja Istoričeski Muzej, Veliko Târnovo
Izvestija BAD – Izvestija na Bălgarskoto Arheologičesko Deružestvo, Sofia
JRGZM – Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentraluseums, Mainz
MCA (Materiale) – Materiale și Cercetări Arheologice, București
M. N. I. T. – Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca
M. N. I. T. C. N. – Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei Cabinetul Numismatic, Cluj-Napoca
MPK – Muzei i pametnici na kulturata, Warsawa
MSW – Materiały Starożytne Wczesnosredniowieczne, Warsawa
MW – Materiały Wczesnosredniowieczne, Krakówia–Wrocław–Warsawa
Palaeobulg. – Palaeobulgarica/Starobălgaristika, Sofia
PP – Pliska-Preslav, Preslav
PKŠ – Preslavska knižovna škola, Preslav
Prinosi – Prinosi kăm bălgarskata archeologija (Dekemvrijski dni na bălgarskata srednovekovna archeologija „Prof. d-r Stančo Vaklinov“), Sofia
Problemi – Problemi na prabălgarskata istorija i kultura (Meždunarodni srești po Prabălgarska istorija i Archeologija), Sofia
RevIst – Revista Istorică, București
RPAN – Revista de Preistorie și Antichități Naționale, București
Savaria – Vas Megyei Múzeumok Értesítője, Szombathely
SCIYA – Studii și Cercetări de Istorie Veche (și Arheologie), București
SCȘMI – Studii și Comunicări Științifice ale Muzeelor de Istorie, Cluj-Napoca
SZAKS – Schriften des Zentrums für Archäologie und Kulturgeschichte des Schwarzmeerraumes
Századok – Századok. A Magyar Történelmi Társulat Folyóirata, Budapest
VMMK – Veszprémi Megyei Múzeumok Közleményei, Veszprém
UPA – Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie. Aus dem Seminar f. Ur- und Frühgeschichte der Freien Universität Berlin, Berlin
VariaArchHung – Varia Archaeologica Hungarica, Budapesta

**PROIECT EDITORIAL FINANȚAT DE
ADMINISTRAȚIA FONDULUI CULTURAL NAȚIONAL**

NORME DE REDACTARE

Revista are următoarele secțiuni:

1. rapoarte de săpături (de preferat pe mai multe campanii)
2. studii
3. semnal (descoperiri excepționale)
4. periegeze
5. restituiri (valorificarea unor vechi loturi de materiale și colecții; manuscrise aflate în arhive)
6. Recenzii, note, discuții

Recomandări generale:

Text:

1. Vă rugăm să trimiteți textele scrise cu fontul standard (Times New Roman) cu caractere de 12 puncte la 1,5 rânduri și de 10 puncte la 1 rând la notele de subsol.
2. Vă rugăm să trimiteți textul în format doc.
3. Ilustrația trebuie trimisă în fișiere separate, nu într-un document word sau inclusă în text.
4. Fiecare articol într-o limbă de circulație internațională trebuie să aibă un rezumat și o listă de cuvinte cheie în limba în care este redactat articolul; articolele în limba română trebuie să aibă un rezumat amplu, o listă de cuvinte și explicația figurilor într-o limbă de circulație internațională, precum și un scurt rezumat în limba română și lista de cuvinte cheie.
5. Autorii sunt rugați să precizeze afilierea instituțională și adresa de email.

Note de subsol:

1. Vor cuprinde numele autorului, anul, pagina (de ex.: Harhoiu 2008, p. 65).
În cazul unui autor cu mai multe contribuții din același an, se va face departajarea prin adăugarea unei litere: Petolescu 2001a; Petolescu 2001b
În cazul unei contribuții cu mai mult de trei autori se va trece numele primului autor, după care se adaugă *et alii*.
2. Recomandăm abrevierile folosite în numerele anterioare ale revistei *Materiale și cercetări arheologice, serie nouă*. Dacă autorul citează o revistă a cărei abreviere nu este în lista anterior menționată, aceasta va fi trecută la sfârșitul articolului în lista abrevierilor, separat de lista bibliografică.

Lista bibliografică:

1. Carte:
Adam 1994 – J. P. Adam, *Roman building. Materials and techniques*, London, 1994.
2. Carte într-o serie:
Sarnowski 1988 – T. Sarnowski, *Wojsko rzymskie w Mezji Dolnej i na północnych wybrzeżach Morza Czarnego* (Novaensia 3), Warszawa, 1988.
3. Articol într-o lucrare colectivă:
Alston 2002 – R. Alston, *Managing the frontiers. Supplying the frontier troops in the sixth and seventh centuries*, în: P. Erdkamp (ed.), *The Roman army and the economy*, Amsterdam, 2002, p. 398–419.
4. Articol într-o lucrare colectivă publicată într-o serie:
Kolendo 2008 – J. Kolendo, *Novae during the Goth raid of AD 250/1 (Iordanes, Getica 101–103)*, în: T. Derta, P. Dzycek, J. Kolendo (eds.), *A Companion to the Study of Novae*, (Novae. Legionary Fortress and Late Antique Town 1), Warsaw, 2008, p. 117–131.
5. Articol într-o revistă:
Ramsay 1925 – M. Ramsay, *The speed of the roman imperial post*, JRS 15, 1925, 1, p. 60–75.

Ilustrația:

1. Pentru fiecare ilustrație se face trimiterea în text, între paranteze rotunde (Fig. 1).
2. Lista figurilor trebuie să se găsească la sfârșitul articolului.
3. Ilustrația trebuie trimisă în format JPEG sau TIFF, grayscale, rezoluție 300 dpi.